

De Infelicitate principum epistola...

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Pogge, Le (1380-1459). De Infelicitate principum epistola.... 1474.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici](#) pour accéder aux tarifs et à la licence

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment possible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

Liber pogii in epistolis de infeli-
citate principum feliciter incipit;
Em minime probatam uulgo/et que
haud p̄suaderi (nisi admodū paucis)
queat/ hoc libello aggressus sum (uir
clarissime thoma) ut ostendā (q̄tū facultas inge-
nii tulit) regū/ ac principū uitā multis confectā
angoribus/ omni felicitate carere. Difficile
id qđem. et prorsus a cōmuni existimatōe alie-
num. Nā puetus est/ et ea coīs oīm gentiū mē-
tibus ifixa opinio/ illos solos btōs/ ac felices eē!
quos fortūe munus i sublimi rerū statu p̄ceteris
collocauit. Que res a teneris usq; ānis adeo no-
bis ē i sita/ ut uotis singuli oībus opes/ honores
magratus/digitates/impia expetāt/ tāq; i his be-
ate sit finis uite p̄stitutus/ eo aut hāc tā late patē-
tē i saniā puulgatā uidemus/ ut q̄ uirtutū/ et bo-
narū artiū studiis procul ab externarū rerū de-
diticupiditate/ hec adūbrata fortūe bñficia cōtē-
nāt. aut uecordes/ aut i becilli animi/ aut stulti
esse dicant. Etenī oēs ferme mortales ueluti ex
loco iferiori suspiciētes hos ex altissima ut uidē-
tur basi suspēsos/ rerū dnōs admirāt. atq; obstu-
pescūt. inhibitelsq; ad exteriore principū pompā /

3)

10

38

atq; ornatū quales oculis cernunt' tales interius
eē putāt. uirtutē uero/et bene uiuēdi disciplinā
pauci appetunt. pauciores querūt. satis supq; sa-
tis sibi sapienteī/atq; prudētie inesse uel potius
superesse ducētes/dummō ea assequant' que pre-
clara/ac speciosa uulgo publica insania fecit. S;
pars maxia nostre infelicitatis stulticia est. qua
in tantū mentes hoīm a uero procul abducunt'
atq; opinionibus fallacibul excecantur/ut nihil
sincerum/nihil rectū possint discernere. id tan-
tum expetendum esse ducentes/ad quod uulga-
ris appetitus communi errore labatur. Nos ue-
ro/quos doctrinā sapientū uirorū seq/ atq; eorū
pceptis obtpare decet/lōge aliter a cōmuni stul-
titia sentire uitāq; felicē n̄ i fortune arbitrio/s; i
uirtutis presidio constituere debemus. Non e-
nim rebus externis/et fortuitis/ sed animi bo-
nis felicitas tribuēda ē. Cui qdē sentētie multi
exellētes ingenio uiri inherētes/abiectis ppriis
fortunis/phī studio uacarūt. ut uerā felicitatē
assequerent'. Et certe sicubī ea/ i uirorū doctrina
ut sapiētiū p̄statiū domicilio reperit q̄ procul a
cupidinibus/nihil alieni appetētes etatē suā in
uirtutis cōfētione posuerūt. S; ceca mens hoīm

(quibus nihil est pensi uirtutis) iter (quibus ni
hil cum animo est commune) ad illecebras cor
poris deflexa / in his solum / que fortune temeri
tati parent / felicitatem sitam esse arbitratur · ho
rum ego fallacem opinionem / tum pro cōmu
nī utilitate / tum pro ueritate tuēda paulum mi
hi reprimendam existimauī · docendumq; id ·
quod luce clarius est / nihil uere solideq; felici
tatis eiusmodi bonis inesse / sed illā queri a bo
nis animi oportere / que sola nostra uint · et nec
auferri possunt / dum uitam agimus · et mortu
os nō dereliquūt · Ad te autē mi thoma / quē
scio pro tua sapiētia mecū aduersus uulgarē te
meritatē / pro uirtutis causa sentire · hoc opuscu
lum inscripsi · ut habeat te suum / apud eos qui
contra sentiūt defensore · Nam cū ad phīaz / atq;
bonarū artiū studia (qbus ab adolescētia i butus
fuiſti) addideris theologie sciētia · ita ut illis pri
ftis doctissimis uiris sis pculdubio oīm doctri
narū genere cōpādus · neqq; ē ūſetaneū / ut pluris
fortue dona facias · q; uirtute · aut ullā statuas fe
licitatē · q; sit ab hōestī rōe seiūcta · id aut ius ma
xie monet · ut tibi hoc opusculū dictare · q; sicut
ex uita / et uerbis tuis sepius cogōui · uideris cu
-piditatibus

modū statuisse. ac recte iudicare in philosophie
preceptis/ac multarū rerum cognitiōe/et doctrī-
na. quibus alitur animus noster plus ad iūmē-
ti ad bene uiuendū/ q̄ in ullis his/ que tantope-
re expetuntur dignitatibus/cōtineri. siquidem
hec nihil secum presidii ad uirtutē ferunt. poti-
usq; cupiditatū/ et uoluptatū irritatrices/ q̄ mi-
nistre cōtinentie/ et honestatis esse cōsueuerūt.
phie uero hoc ē sapiētie studia fortunā cōtemne-
re/rectā rationē ducē uiuendi sequi/ rebus mo-
dum imponere/ animi dotes oībus impīis an-
teferre docēt. et ad uerā pducunt felicitatē. Hanc
aut̄ disputationē olim inter doctissimos uiros
habitam/nunc paulū ociosus Iriſ tradidi! ut si
qui de his uberiora uell̄t scribere/ latior eis fa-
cultas hac nostra prouocatione tribueretur;

Vm ex mea cōsuetudine primum esta-
te pōtifex eugenius ex urbe florentiam
cōcessit/ meridie ad clarissimū uirū nicolaū in-
colū cuius domus cōmune doctissimorū hoīm
diuersoriū erat/ me cōtulisse/ doctissimū ibi la-
tinis/grecisq; Iriſ offendī karolū aretinū. et itē
cosmū de medicis/tum in bac nostra republika
egregiū p̄cipē/tū optimū/ ac p̄stātissimū cluē.

Flos ego ptholomei geographiam inspicientes
cum imprimis(ut mos est) consalutassem: una
in nicolai bibliotheca consedi. et simul cum il-
lo/quo in statu nostro tum publice/tum priua-
te res essent percontaret: cepi paulum de tpōrū
conditione/ cōmuniq; calamitate/tum uero etiā
mea (qui paulo antea e predonū manibus eu-
sissem) queri. ceterorum uitam nostre preferens
qui sytharū more semp instabiles uagaremur.
infelices enī quodāmodo sumus inquā . qbus
non datur uno in loco residere diutius. sed in u-
tare regiones cogimur. et uarias īndiē tanq; no-
uis colonis sedes querere . Nam cū annos iam
amplius quattuor / et triginta fuerim romane
curie incola/ nūq; integrū una in urbe egimus.
uagi sp/ac loca uaria pagrātes. hic subridēs pau-
lum karolus/tu inqt. eā damnas uitā pogī/ quā
multos sūmo studio appetere. ī qua maxia labo-
ris/ et īdustrie p̄mia uidemus. q felix p̄ ceteris
ēē uideſt. tū multis uoluptatibus et cōmodis re-
ferta. tū his moleſtiis curiisq; uacua qbz ceteri af-
fligūt. Ego enī et te/et reliquos q pōtificibz obſe-
quunt(qtū assequor diecta)btōs iudico/ pcuſ ab
his nr̄is cēſus et tributi cōtinua uexatōe consti-
-tutos. etenī et felices

uidentur esse pontifices tali honore/ac dignitate/quos omnes colunt/et pro diis adorant/et itē qui eos sequunt/ quos illi consueuerūt/cum uolunt duobus tantum uerbis felices reddere/ac fortunatos. Nam cū omnes principes magna existimo felicitate frui/tum uero maxime pontifices/cum nulla cura/nullo labore/nulla opera/nullo periculo eum statum adipiscunt/qui habet maximus inter mortales. Absq; ullo paratur negotio/nullo sudore retinet/ quādoqdē pro armis auctoritate christi/et signo crucis utū tur/qd est tutissimū/si ea niterent ppugnaculū. uerbis enī q ferro tutiores esse cōsueuerūt. Itaq; felices pculdubio cēsendi sunt hi/qbus dat pua īdustria fātū adipisci īperiū mōre ptū retinere;

Unde(inquit nicolaus)ne longe te fallat

opinio/quamq; existimo hoc a te colloquendi gratia inter nos dici/tu felices appellas et pontifices/et eos qui degunt in principatu. Ego secus sentiens/eiusdem modi homies miseros duco/ necq; ullius uere compotes felicitatis illos/q adstant principibus/q latus circundat q aures occupat/q uendūt aliqua experte dixerī forsan felices/cū hi soli laborū principū fructus

precipiāt ad hos enī sollicitudo' cure/ timores/
anxietates/ pericula descēdūt. illi questui uacāt
et uoluptatibus ad cōtrahendas opes et diuitias
intenti. et tanq̄ musce ad mel aduolant . ita isti
ad explendas uarias cupiditates ad aulas regū/
ac principum concurrunt' rari hominem pluri/
mi fortunam sequuntur. Felices itaq̄ uidetur/
ac beatos alios reddere' qui ipse pre ceteris est fe
lix. Nam si qua iocunditas/ si qua oblectatio/ si
qua quies / si qua uoluptas / si qua remissio in-
est principati' eam illi decerpūt' maxime qui
sunt p̄cipibus grati. quicqd uero laborū/ mo/
lestiarū/dolorū/angoris p̄cipatus affert' id fo-
lū p̄cipibꝫ beret. uoluptates rare. et q̄ etiā ab a-
nimis curarū mole depresso mīme degustent;

f Ornicis(inquit cosmus de medicis) ut
aiunt: similes esse principes dicis . qui
suo labore aurum ex harena effodientes / aliis
precipiendum atq; utendū n̄ tradunt. ipse om̄
usufructuq; auri destitute. Ridiculū quippe ui-
detur eos / qui imperat infelices. q̄ uero seruūt
felices putare. eqdēm si mibi detur optio/ mal-
lem illo pacto infelix q̄ hoc(ut putas) felix esse.
Nam si qua est in nobis felicitas' ea magis

principum / q̄ reliquorum uidetur familiaris.

Hic karolus ut omittant̄ inquit̄ hi / de qui-
bus aliquid addubitari potest / de pontificibus
saltem cōcedas nicolae oportet / ut uere dici pos-
sint felices . cum enim sanctissimi ac beatissimi
appellantur / nemo autē nō solum beatissimus
sed ne beatus quidē possit esse nō felix / cōsen-
taneum uidet̄ pōtifices omnes (quoniā beati fe-
lix ē uita) recte felices appellari posse . illud quo
q̄ mihi concedas (opinor) illos qui domestici e-
orum uocant̄ esse huiusmodi felicitatis partici-
pes . Eieri enī nequit / ut qui cū beato ac felice fa-
miliarius uiuāt / sint exptes eius quo cū degant
felicitatis . Longe aliter se res babet / q̄ existimas
nicolaus inḡt . quis te mēcū locari arbitrer / et so-
cratica yronia uti . Nam hec / q̄ modo sanctitatis
ac b̄titudis noīa retulisti / et pleraq; alia q̄ adu-
lantiū turba in pōtifices / et reliquos exelos ui-
ros concessit ad aucupandā principum beniuo-
lentiā / ab his cōficta atq; adinuēta q̄bus ea ars
questui ē / q̄ per adulatioñē optimā regū cōcilia-
tricē applaudere illis / et gratificari q̄rūt̄ . adeo
hec inoleuit abusio / ut nō his uerborū prestigi-
is uti turpe ac nefas putet / sed ego hos nostros

siue pontifices/siue quosuis alios dnōs' eorūq;
fucata noīa cōtēno· a qbus ad ostētatoī oīa/ preu-
cissima ad uerā laudē et gloriā fīt. Nulla enī
uel parua admodum his bonarū artium cura ē.
nulla doctrine/nulla sapientum/ac doctorū ui-
rorū nulla uirtutis· simulata in quibusdā qui-
dem uirtutis signa apparet' nulla impressa ue-
stigia· suscepit hic(me intuens) olim diligētiā/
et labore pagrāde almanie librōrū p̄quirēdorū
gratia/qui in ergasculis apud illōs reclusi deti-
nentur in tenebris/et carcere ceco·qua in re mūl-
tū profuit latinis musis eius industria . Nā
octo ciceronis orationes integrū quintilianum
columellam/ qui antea detruncatī et deformes
apud nos erant· et item lucretii partem/plures-
q; alios latine lingue auctores preclaros restitu-
it nobis· pluraq; ex diris carceribus/qbus iuiti
obsoletiq; opprimunt̄ eruisset(sunt enim mul-
tis uinculis/et fedo carcere abstrusī) nisi fortu-
ne defuissent· hec cum ab eo fuissent in lucem
edita· cūq; uberior/ et quasi certa spes proposita
esset ampliora inueniēdi nunq; postea aut prin-
ceps/aut pontifex uel minimū opere/aut uxilii
adhibuit ad liberādos p̄clarissimos illos uiros

ex ergasculis barbarorū· in uoluptatibus/in rebus nulla laude dignis/ i bellis/re pestifera/ et pñicia hoibus etatē/et pecunias cōsumunt· in puestigandis uero exellētiū uirorū monimētis quorū sapiētia/et doctrina ad uerā felicitatē/ et uitā beatā pducimur· obtorpescūt· atq; obdormiunt· uitā pleriq; more pecorū agētes· insanis cupiditatibus/et uariis ambitōibus acti· mirū de uirtutibus/aut sapiētia/aut aliqua bene uiuēdi arte silētiū agunt· ut nō p̄cipū/ aut feliciū sed portentorū sint nomine appellādī· Neq; de nūis tātū seculis queror· q; nostra religio reddidit mitiora· semp etiā priscis t̄pibus eiusmodi mores/ cogitatiōesq; dñantiū extiterūt· ut n̄ uideaſ mi- rum esse nullū fuisse his cōmerciū cū felicitate cōmune;

Vm cosmus grauiter (ut assolet) facillie ingt nicolae· q; mos tuus ē/ laberis ad detrahēdū· eqdē minime miror· si quādo es i pri- uatos dicatior· cū in ipsos p̄cipes tam facile in uebaris· et tñ nullius iuria aut uite cōtumelia facit· ut tam sis p̄mptus/ aut copiosus in eorum obiurgationē· Ego nō nulos/q; abs te excipi de- berent ab reliquorū caterua uiri docti egregii /

omniq; laude et cōmēdatione dignissimi uerū
tñ mecū sepius cogitāſ addubitare cogor. quenā
sit potissimū cauſa cur i uitupando ſis/q; i lau-
dando p̄cliuior. hoc facile ē ad explicandū nico-
laus inqt φ longa etas/ et anteacta uita me do-
euit. Nam in laudādīs hoībus ſepius deceptus
sum. cū hi deteriores eſſent q; exiſtimare. i uitu
perādīs uero nūq; me ſefellit opinio. Tanta enī
inter hoīes uerſat impborū copia. ita ſceleribus
ōnia inficiunt. ita hypocrite ſupabundāt/ qui-
deri/ q; eſſe boni malūt. ita qlibet ſua uitia ali-
quo honesti uelamēto tegit/ ut periculofū ſit/ et
mēdacio proximū/ quēpiā laudare. Plures ad
me adeūt importune/ q; ſuā ſtūticiā a me cōmē-
dari uolunt. afferūt neſcio qd ab eis editū inſul-
ſum penitus/ incōditū incōcinnū certe dignū φ
ad latrinas feraſ. querūt extimatiō; meā. ego li-
berior in loquēdo. nā poetā(ſi malus ē) nequeo
laudare. uerū eſſero. moneo ne efferāt. interdico.
uitia oſtendo. nō eloquētiā/ nō grauitatē/ nō or-
natū/ nō prudētiā/ n̄ latine lingue pprietatē/ nō
integritatē in ſuis ſcriptis eſſe affirmo. At qdē
proterua elatiōe/ temerariaq; inflati abeūt irati
ſubmurmurātes me inuidia cōmoueri. Quid

loquar de moribus nostris ac uita! cū multi re-
cessus sint animorū ad eocq; in occulti siti ut po-
tius diuinare / q; affirmare de laudibus hoīm
possis? hanc obcausam cū pauci sint uix ferēdi!
stultorū uero plena sint onia! satius esse duco in
eā partē declinare ī qua uerior sim futurus. Ac-
cusate apud lucianū diuitie/q; nunq; se ad bone
stos uiros cōferāt. n̄ sua id culpa fieri/ sed bono-
rum raritate respōdēt. nam cū cece uagenī neq;
selectione aliqua uti possunt. usu uenit/ ut sepi-
us in malos (qui undiq; circūfluūt) incidat. q; i
bonos quorū paucitas raro obuios elidit. alio itē
in loco cū laudandi/ uitupandiq; artē eque cal-
lere se dicat alterius iam desuetudine oblītū in
altera se admōm exercitatū uitio hoīm describit
nihil igit uanitati/stulticieq; hoīm proprius es-
se uidetur. q; laudare quēpiā de cuius probitate/
ac uirtute nō tibi exactissime cōstet. qua in opi-
nione multorū neq; cia ī diem me reddit firimi-
orem. Q; si preuatorū qbus paruula licent/ qui
legibus cohercent maxia pars uitiorū mole gr-
getur/ quid in tanta dnōrū licēcia/qbus pro le-
ge est appetitus putas cōtingere? Et taq; ut eodē
redeat. unde nostra defluxitoratio. mea qdēm

sentēia est/hos nrōs prīcipes(hoc enī noīe im-
patores/reges/duces/ceterosq; q; aliis dñanf cō-
prehendi uolo)etīā si boni sint/et esse/et censeri
recte posse infelices/ac miseros quātūuis fortu-
ne obteganf bonis. Nam mali nullomō felices
erūt/a bonis uero ppter rerū/quas sustinēt pon-
dus(maius enī athlante onus ferūt)propter in-
finitas curas/molestias/anxietates labores qui
bus crucianf ōnis felicitas abest. At multi feli-
ces existimant· obūbrat enī ampla fortūa mul-
torū uulnera/et cicatrices. Nos aut̄ n̄ estimatiō;
uulgi s̄ ueritatē q̄rimus. q̄ plane dictitat nullā
felicitati cū prīcipibus esse societatē. nimis qdē
in arto nicolae(karolus inquit)hos circūscribis
uel potius pſcribis/ ita ut neminē tibi assensu-
rum putē. Quis enim tibi cōcesserit multos ex
prīscis illis(q; a suis dicti sunt)n̄ fuisse felices?
enumerari enī plures quos sua etas etiā felicif-
simos iudicauit. uerū quādoqdē et eitus diei ē/
et etiā otīū supeſt/diſcutiamus paulū nicolae/si
libet/et id colloquēdi causa/ ultra sit uerior/ ac
probabilior sentēia· tu prīcipes infelices/et eo-
rū uitā miserā putas. ego cōtra felices iudico/ac
pbeatos.hic arridēs nicolaus.hic noster karolus

inq̄t aperte somniat' et secus/ac sentit loq̄t. quō
enim uiro doctissimo lic̄ dicere eos esse felices/
quos ne hoīes qđem quādoq; audeat appellare
ignauos/impitos/indoctos/impotētes/auatos
supbos/iracūdos/crudeles/libidinosos/adula-
tores/et stulticie seruus: q; ambitōe(nescio qua)
effrenata/ tanq; ad peste mortalīū natī bellis sp
indulgēt/pacis atq; ocii hostes. Nō licuit italie
nris t̄pibus ab armis qescere/ppter nōnullorū
principū aliena rapiendi cupiditatē. mitto alia
uitia/in qbus q̄tūlibet paruis uersent/dum mō
infra eorū domos cōtineant. quos tu quā ratio-
ne felices nuncuparis ignoror;

p. Arcas oro maledictis karolus ingt. nō
enī iurgio hec/sed ratōe differēda sunt.

Estis quippe uitiis nullā felicitatis partē ascri-
bi posse cōcedo. sed nō ea in oībus esse uident.
Male enim nobiscū ageret/si tam dura cōditio
oīm principū esset. Rari sunt i qbus nō aliqua
uirtus eluceat. quare mihi recte cōfiderāti/feli-
ces principes esse uident. qbus adsunt ūnia que
sunt hoībus maxīe exoptāda. queq; solent effice
re beatā uitā. Nam possident opes/diuinitias/di-
gnitates/imperia. Est summa i eis rerū licēcia.

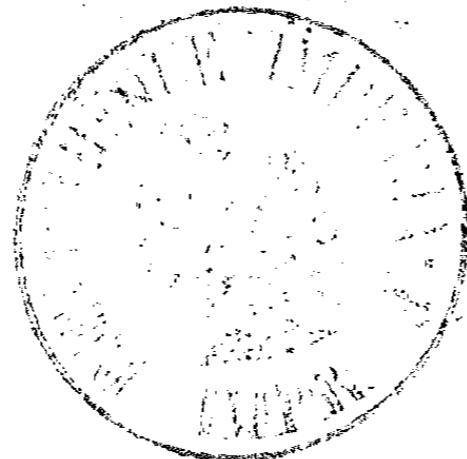
summa beneficiorū facultas. summa liberalita
tis occasio. Atq; sunt (si qd ad rem p̄tinet) si appro
bat epicurus) diuerse corpis/ atq; animi uolupta
tes. Aurea/ atq; argentea mensa uarii magnifi
ciq; apparatus. ludorum/ et catus plura genera ad
aurium/ animiq; iocunditatē exq; sita. Coluntur
atq; adorant ab reliquis/ q̄ maxia habet uolu
ptas. Eusti p̄terea/ sapiētes/ tēpati/ boni esse p̄nt.
sicuti multi quoq; sapiētes habiti sunt/ et uirtu
te prediti. qbus ex rebus patefit ampla ad felici
tatem uia. At tu p̄cipes ōnes bonos/ malosq; ī
una eadēq; felicitatis damnatōe cōstituis. saltē
ab hac me intuēs regula summos p̄tifices ex
cepisses. quos iniquū ē estimare felicitate priua
tos. Cū enī se honesti/ et optimarū rerū cura oc
cupatos. tum salutis cois. tū pacis populorū. tū
oīm gentiū q̄eti se cōsulere ī suarū lrātū probe
miis quotidie profiteant. cū saluatoris uice fun
gan̄t ī terris/ rebusq; celestib; mētē applicēt. q̄
possunt tam sanctis dediti cogitatoib; nō esse
felices. Sunt p̄terea diuinarū antistites/ quarū
cultu nemini dubiū ē felicitatē hoībus elargi
ri. idem et nostro huic p̄tificis secretario uide
ri cōuenit. cuius plurime p̄tifie epistole sunt

in eorū cōmēdationē. tū ego in Irīs inq̄ meis/
id primū aduerto/ q̄ pōtificis esse oporteat offici
um aut̄ munus/eas laudes illis tribuēs / q̄bus
uacare nō debēt. de felicitate uero ipsiſmet exi-
ſtimo esse credendū. si enī has suas cogitatōes ef-
ſe affirmāt Irīs aut̄ eorū fidē prestādā esse ullo
modo fidē abrogandā. itaq; per me felicissimi
appellentur licebit/cum ego quoq; illos beatos
credam/qui ſe eſſe beatos putant;

Vm coſmus atqui (inḡt) nup legi longe
secus iudicasse pontificē adrianū uirum
prudentē/et uite sanctitate prestantē. ſolitū enī
frequēter dicere accepimus/ neminē uideri ſibi
romano pōtifice miſerabiliorē. nulliusq; dete-
riorem cōditioꝝ eſſe. aſſerebat cathedrā illā i qua
reſiderent pōtifices spinis refertā. palliū quo a-
mictareſ cōſertū aculeis acutissimis. tāteq; mo-
lis/ut etiā robustissimos premeret. mitrā uero
igneā. q̄ caput gestatiū ureret. hic aperte pfeſſus
eſt qualē felicitatē pōtifices aſſequant̄. eos dico
q̄ munus pōtificiū amplecti uolunt. tū ego miſ
ſos (inq̄) pōtifices faciamus/ in q̄bus plures/
q̄ i reliquis imperiis/et felices et deo accepti re-
pertī ſunt. ſermonēq; noſtrum cōuertamuſ ad

reliquos de quibus honestius liberiusque inquiri
potest. uerum me qui in maximi oim principis ob-
sequio uersor equius est hac de re silere / que loqui.
hic noster nicolaus in libera ciuitate liberior ce-
teris nullius obnoxius cupiditati. qui unus super
pre se tulit summam dicendi licenciam. neque ueretur
quo animo sua dicta accipientem dummodo quod sen-
tit proferat audacius / uberiorum suum explicabit iudicium;

mibi quidem (nicolaus inquit) cum his no-
stris rerum dnis nulla unquam priuata con-
fuetudo fuit. Neque enim magna ex parte hi sunt
de quibus equa mente possim audire. quis enim ra-
ro hanc urbem exierim / tamen et oim quod ubique sunt
principum mores / et uita mibi innotescunt. et eorum
quod hactenus gesta plegi. Itaque cum uita eorum / cum ra-
tio / et ueritas mihi persuadet / ut credam nihil di-
ci posse miserius principatum uita / quam recte / ac pe-
nitus intueta licet inspicere ambitiosam / anxiam
turbulentam maxima tribulatibus / calamitatibus
que / ac malis facioribus plena. karolus bonos es-
se principes / et nonnullos habitos dicit. ego non
qui esse pertinet / sed quod fuerit per quiro quos nudum ul-
la etas sortita est. nam si ueteris esiodi sententia

difficile est bonū esse id multo i regibus et im
peratoribus difficilius fiet. quorū plura uitiorū
irritamenta ab exercitio uirtutū subducunt. eluxit
aliquādo sed tñ praro in aliqbus qdam uirtu-
tis splendor. sed scriptorū nōnullorū assentatio
q adulatōis p̄mia a p̄cipib⁹ expectabāt. et p-
uula scintilla uirtutis maximū incendiū excita-
runt. ampliātes ea uerbis/q̄ tenuia rebus erant.
ualerius maximus adulatorū /scriptorūq̄ oīm
adulatissimus de iulio cesare i gratiā tiberii se-
pius aperte mentit. i laudib⁹ suis tanq̄ de eo
loquēs/nō de eo cuius acta in ūni uita armorū
gloria excepta a bonis reprobata extitere. sed li-
cet pauci paulū emerserit a cōsuetudine aliorū.
tñ si qua in eis uirtus enīuit ea multorū flagi-
ciorū caligie obūbrata ē. iuuenes quosdā huma-
nos/ sed luxuriosos/ alios prudētes/ sed crudeles/
hos iustos/ s̄ deditus auaricie/ nōnullos magi-
ficos/ sed raptoreſ. quosdā liberales/ sed ira ferui-
dos/ et ipatientes. ita quoquo uerteris. nihil pu-
rum. nihil sincerū in eis reperies. nihil castū. ni-
hili absolutū. s̄ ita infecta oīa ut longo interual-
lo uirtutes a uitiis supēnt. Neq; hoc tantū naſa-
hoīm/ q̄tū ipsius euenit uitio p̄cipatus. Nam

cum natura fragiles simus atq; imbecilles/ qui
facillime ad lasciuia/ et uitia labamur/ tamen
principatus re ipsa et licentia malus ē malorūq;
opifex/ et minister. sed i hac ōni nostra disputa-
tione predictū uelim me nihil aduersus psonas
sed de re ipsa sentire/qd loquor. que cū plurima
uicia secū trahat/ necesse est etiā bonos/ aut corrū-
pat/ aut defatiget/ adeo ut nullā felicitatē degu-
stare queāt. Sunt enī i regno quedā tāq; in etate
adolescentū ac senū natura insita uitia. que qui
tollit/ aut mitigat/ diuino potius fungit mune-
re/ q; suo. sicut enī ignis qcqd ei heret/ aut calefa-
cit à urit. ita et ipiū/ quos apphēdit/ aut malos
reddit/ aut certe deteriores. deliniūtur enī hoīes
illius cōsuetudine/ et cōtagiōe i quinant. Quo
fit/ ut etiā si probi/ casti/ pii/ hūani ad illud eue-
hant/ inficiant eius moribus/ et malignitate. e-
uadantq; impii/ scelesti/ inhumani/ piuri/ cru-
deles. Neq; solius nicolai ē hec/ s; flauii quoq;
uopisci sentētia. q; ad dioclecianū impatorē i au-
reliani uita scribēs. uide inqt queso/ q; pauci fue-
rint p̄cipes boni. ut benedictū sit a scurra quo-
dam claudii inimico/ unico anulo om̄es bonos
describi/ ac depīgi possē. Querit q; res malos

principes faciat. iam primū licēia. deinde rerā copia. amici improbi. satellītes detestādī. eunu-chī auarissimi. aulīci uel stultī/ uel detestabiles. Ex quo diocleianū dixisse cōmemorat. nihil es- se/q̄ bene impare difficultius. colligūt se inq̄t q̄t-tuor/ aut quinq̄z atq̄z in unū ad impatorē. capi-endum consiliū coeūt. dicūt qđ probādū uel im-probandū sit. impator q̄ domi clausus est. uera nō nouit. facit iudices. quos fieri nō oportet. am-mouet a repub. quos debet retinere. ita bonus/ cautus/ optimus uendit̄ impator. quales ob ref-nil rarius bono p̄cipe esse testat̄. idem saturni-num quē egyptii ad imperiū assumēdū cogebāt locutū memorat. nescitis amici qđ mali sit im-perare? gladii pēdētes ceruicibus imminēt. ha-ste undiq̄z/ undiq̄z spicula. ipsi tuſtodes timen̄t ipsi comites formidant̄. adde q̄ ōnis etas in im-perio rephēdit. maurelius anthonius pius (quē p̄ omnē terrā philosophantes inter ōnes q̄ unq̄ imparūt) palmā tulisse uirtutis historie ferūt. sanctimoia certe uite exelluit ōnes. ab adriano adoptatus in imperiū magis doluisse/q̄ letatus esse tradit̄. iussus aut̄ ex priuatis ortis in princi-pis domū migrare inuitus accessit. Et cū ab eo

domestici quereret' cur tā mestus ī tantā adoptiōz
trāsiret' multis uerbis disputauit' q̄ in se mala
ipiū cōtineret. Diocletianus uero cū post deposi-
tū ipiū ī p̄uata uilla agro colēdo itētus degeret!
rogatus a licinio' ut ad ipiū rediret' id recusauit
differēs ostēso orto' q̄ plātarat' q̄dulcis et iocūdā
ea uita eſſe' q̄ uero misera! et axia in impio cōſti-
tuta uidetis. quā naturā p̄cipatus esse affirma-
runt et sapientes uiri/ et hi/ qui et ipsi summi et
boni p̄cipes extiterūt. etenim uelut fuligo cō-
maculat tangentes' sic regnum possidentes cor-
rumpit multitudine morborum animi. que si
q̄s sane mētis penitus p̄spexerit' haud sane mul-
tum illius cupiditate flagabit. nō solū enī que
terēcianus ille adolescēs querebat in amore ui-
tia/ iras/ ſuſpitiones/ inimicicias/ bellum/ pacē
rursus. sed multa in eo acerbiora/ atq̄ asperiora
p̄ſpicax animus intuebit. impotētiā/ fastū ſup-
biā/ libidines odia/ crudelitates/ ambitōz domi-
nandi cupiditates ueneficia/ et quicqd aliud ad
perničiē mortalium neq̄cia hoīm excogitabit. q̄
ſi q̄s eo robore/ ea firmitate animi diuino quo-
dā munere fretus ad p̄cipatū adeat' ut oēs eius
t̄lcebras uirtute ſupatū eē uideat' tñ ut ſeffor

2¹⁰

68

bonus in equo retrogrado ac calcitroso excutiet.
dilabetur aliquid! ita quod impius ascendet defluet/uel
iuitus rerum licencia/ac luxu et tot insidiis tu hoem
tu uictiorum circumuentus declinabit a gubernaculo
et tandem uehementi actus tempestate ui fluctuū iacta-
bit ad scopulos: i quibus allidebit. priditabitur oīs bñ
uiuēdi rō et disciplia. Namque karolus ad cōpan-
dā felicitatē vult diuicias/opes rerum licenciā bñ
ficiorū facultatē imperia dignitates uoluptatesque
et alia plura quod retulit. ista quidē potius felicitatis
quod felicitatis irritamēta instrumentaque eē uidet. ue-
rū opibz ac diuiciis nō magis utuntur prīcipes/ quod
puati. neque magis/ quod quanto hoī fiat satis. Vinctū ha-
bet p̄ciosiore et cultiores uestes. h̄ uenena in his
formidat/et aīcorū iſidie. suspitose sūt epule atque
potus. raroque sapiunt tu mixte curistū continuo usu
neglecte. Nam uoluptates quo magis affluunt eo ex
copia/et facietate fiunt iſuauiores. p̄terea non idē quod
reliq̄s gustus et appetitus. q̄ si quando esuriens
cibum capit/ non sinunt uarie cogitationes per-
cipere ciborum suavitatem. Venerea multis su-
spitionibus implicant. Multi enī ueluti laquo ca-
pti pierunt. licencia nihil felicitatis importat. Nam sci-
tis ueteri puerbio ea fieri solere hoīes detersores.

bñficiorū facultas est nobis optāda. s̄ plurima
pars hoīm eā ad maleficia cōuertit. Non enim
dignū bñficii noīe q̄cqd p̄cipes donāt. effusio
aliqñ et īcōsueta largitio bñficiū appellat. At i
dando bñficio rō p̄sonarū/ et t̄pis cōstet oportet.
illi aut ī plurimū tribuūt nō egenis/ s̄ epibz/ et
idignis. dant tñ qđ tenere n̄ pñt dignitates/ p̄tu
ras/ magrātus. En pecuniis uero/ q̄ seruari pñt
sūt multo remissiores. Mensa aurea/ argēteacq/
et ceteri appatus nibil afferūt subsidiū/ q̄ simus
felices. n̄ enī egritudines aī leuāt. s̄ p̄stāt curio-
siores. plus ea aspiciētes delectant/ q̄ possidētes.
Hoc uerissimē ausim dicere(in quo et multi sapiē-
tes cōueniunt) nullū esse ex corpis sensibus in
quo nō a priuatis principes uoluptate exupēt.
Quare lōgīnqua ab his erit uite felicitas/ quos
et nulla uera/ ac solida sequit uoluptas. et mul-
ti circumstant mentis cruciatus;

Vm karolus tyrānorū inqt/ nō regū/ aut i
patorū uita his cruciabit/ q̄ dixisti malis.
quōz ut iustinus affirmat/ tyrānos sp̄ uitiis abū-
dare. ideoq; et eē infelices necesse ē. at uero cetero-
rū/ q̄ recto iustog; iudiō p̄ cōi utilitate regnāt lō-
ge alia uideſ eē deditio. q̄ cū sint legū ac iusticie-
-ministri

nec priuato s̄ publico cōmodo dent operā/cū pa-
cē colāt'cupiditatibꝫ statuet modū.uiros doctos
amēt.cū q̄si parētes eorū/q̄bꝫ p̄sunt appellari so-
lent.qd̄ his abest'qn et dici/et eē felices queāt'
Nā qd̄ arbitraris nāta malū eē p̄cipatū/uide
ne lōgius/q̄ rō suadet a uero seducaris.nāta iſi
tū nobis p̄cipādi appetitū cicero noster tradit.
ut aīmus bñ a nāta iſtitutus et subesse nolit! et
cupiat p̄esse.iſidit enī nobis siue deus/siue pa-
rens gloria desideriū laudis et glorie! quā ma-
xīa ſeqm̄ur p̄ſtatia et ipiis.qbus eminētia qdē
aīq̄ exellētia iudicanſ.ternis nāta ipſa duce ge-
ftire aīm nostrū/ac letari/cū reliquos etiā bona-
rū artiū certamie aīcellit.etenī extollimur glo-
ria quadā!ſi prudētia/ſilio doctrina/uel arte e-
gregia ceteris p̄ſtamus.cū enī id ſcīre uidemur!
qd̄ alios fugiat! tū maxie erigimur ad laudis
cupiditatē.Ltaq̄ singulis i rebꝫ insitus nobis ē
p̄eminētie appetitus.et cupiditas i perādi. Que
aut̄ nāta nobis insūt oī culpa et rep̄hēſiōe uacāt
neq̄ etiā appellari dec̄.cibi enī ac potus uenere-
orūq̄ appetito cū a nāta p̄deat nullo° ē uitiosus
ſ̄ quēadmōz horū usus n̄ necessarius ſi ad uolu-
ptate referat nō caret crimie! ita ſi q̄s p̄cipatu-
-abutat'qñ labit ab ordine

rationis dat uitio. Nullū igit̄ crīmē/nullū de-
lictū ascribēdū ē p̄cipatui/cū sit eius appetitus
a naſta. Neq; etiā ulla infelicitas tribuenda. sed
bis potius/ qui per abusū rem optimā ad uitia
detorquēt/et iniuriā ceterorū. Nam qđ utilius
qđ optabilius tribuit nobis deus/qđ ad uirtu-
tū exercitia p̄p̄sius/qđ eā felicitatē ptātēq; qua li-
berales eē bñfici/magifici qua multorū cōmo-
da p̄curare/et tū in hoīes/tū i ipsos deos pietatē
exercere ualeamus. hac dañ p̄tegere opp̄ssos affli-
ctos erigere/submistrare egenis/opē ferre aīcis/
p̄mia tribuere uirtuti/pdesse qđlibz. qđre nequa-
qđ amplius dixeris aut malū naſta esse p̄cipatū
cū tanta adsit bene agendī facultas/ aut infelici-
tatis causam nisi malis prebere;

Cum nicolaus. quos tu qđē tyrānos appel-
les nescio. hoc certo scimus. nō nullos eorū
regibz fuisse meliores. iustiusq; i subditos ipiū
exercuisse. Nō enī noīe / s̄ re distiguūt. uerūt̄
s̄i recte regū ipatorū/ceterorūq; p̄cipatiū uitā /
ac mores pp̄edes dignos rep̄ies pmultos/qđ tyra-
norū potius/qđ regū nomē mereant̄. Nā boni il-
lī qđ ad publicā utilitatē intēdāt. seduso priuato
cōmodo qđ bonos et doctos diligāt/qđ pentisaīm

70

gerat q̄ fuerit in nris lris nō cōtineat. et si quos
ulla etas pduxit rariores stoicorū sapiēte extite-
rūt. s̄ q̄ regnādi appetitū naſalē/et ob eā cāz p̄ri-
cipatū mīmē malū dixisti/hoc tibi affirmo/que
bona naſa sunt/mala eē n̄ posse.P̄cipatus ue-
ro q̄līs sit exēpla p̄cipū docēt. quos te nō fugit
ut plurimū rep̄hēsiōe/q̄ laude eē digiores. neq;
etīā d̄sentaneū ē/ut qđ naſa bonū sit/malos red-
dat possidētes.naſalia enī etīā repugnātibz no-
bis uim suā exercēt. enumerasti karole bona q̄
p̄nt pueire ex p̄cipatu. oblitus credo/quot cala-
mitatibz illius cupiditas orbē frarū afflixit. ut
execrādī illī eē uideāt/qđ oīm erat p̄mi detu-
lerūt.libertatēq; sub q̄ natī erāt seruitutī subiciē-
tes unū aliqz plusq; oēs posse maluerūt.q̄uis re-
gnū(qđ primū impii nōmē i fris fuit) sanctū ē
habitū apud pr̄scos illos/dū sua cuiq; placebāt
nōmē qđē mitte laboris/et officii plenū.s̄ sicut
oīa mala exēpla a boīs i itiis orta sūt(ut cr̄spus
ait)sic i impiis nōmen regis tātū māsit.Res fū-
ditus periit.ad tyrānidēq; defluxit. itaq; cū p̄ri-
cipatus possessio si ueteribus historiis si rōi cre-
dimus possessores imp̄los efficere soleat/et p̄ri-
cipatum quoq; malam rem esse putandū est;

n Onne(cosmus inqt)ab hoc tuo decreto ex
cipis multos'quos felices/ac bonos sua e-
tas existimauit? ut barbaros missos faciamus?
dñm augustū uaspasianū/titū/āthoniū piū/au-
reliū alexādrū/seuerū traianū optimos ac iustif-
simos prīcipes/quorū uita merito felix dici pōt
Augusti qdē felicitatē oēs historici / oēs ānales
decātāt pace p uniuersū orbē terra/mariq; parta
q̄re huic saltē felicitatē tribuas necesse ē· ne uide.
aris i oībus uelle eē cōtētiosus/tu mibi(nicola
us inqt)fenicē nescio quē affers multis iauditū
seculis/atq; iuisū·antiq; monimēta paucos isti-
us modi prīcipes recensent· p multos uero illos
quorū flagitia /et scelera plures mortales/et re-
gna cōq;ssarūt·uerū nihil afferit momēti qn dici
oēs debeāt i felices·paucorū si qua ea fuit uirtus
una enī yrūdo(ut dicit)uer n̄ designat·s; tñ si q
paulo tolerabiliores/aut etiā ut uultus boni ex-
titerūt'id ita praro p̄tigit! ut portēti loco haberī
possit. Nā sepius mōstra hoīz fra q̄/bonos prīci-
pes pduxit·natus ē nup infās bouis capite alter
uero cati/hic mācus manu orīt/alf digitis mul-
tiplicatis.q̄ oīa lōge a naīa hoīz distāt·eodē pa-
cto naīa sit malus inuēti tñ lōgo i teruallo sunt
alīq; q̄ paulū disciscerēt ab illius naīe i stitutis

sed mōstris/ac portentis rariores. neq; uero hos
ipsoſ felices fuiffe iudico. ſ; uacuoſ felicitate. nō
extriſecus aut fortūe indulgētia ueit felicitas. ne
q; ut alii ſ; ipimēt de ſua felicitate existimēt o-
portet. Expēdamus illū ipm auguſtū. q; ut felici-
ſimū oīa ſecula celebrarūt. et q; uixerit felicita-
te oſideremus. Prima illius etas ī ciuili bello
diutius uerſata nulli pēpcit crudelitati. certe tri-
umuirū ultimus pſcribēdīſ ciuibz modū ſtatui-
passus ē. nūllos etiā pſcribēdos noīati curauit
ad expilādas domos. donec ſublatiſ his/q; rēp.
ſaluā uellēt. quiq; ſuis cupiditatibz obſtabat cū
āthonio/et lepido libertatē eripuit ciuitati. Nō
refero priē pditōz. a q; armatus/ ipioq; pter etatē
ciceronis opa potitus et arma/et impīū ī priē p-
niciē/ ac uifera cōuertit. tunc ſociorū altero ſena-
tus auctāte ab iſignibz impīi deiecto iſterfectoq;
altero p ciuilem ſanguinē oppīſſo. ſolus rerū po-
titus ē. at iſ ſepe iſidiis etiā ſuorū appetitus ſe-
pius diuerſorū in ſe cōiurationis expertus eſt.
quo tempore uitam diutius ſolicitam duxit/et
inquietam mortis iſidiarū metu. donec lune
uoris confilio uſus/ cum pifoni pepercifſet.
hac clementiam reliquām ſibi uitam ſecurām

perbuit. hucusq; nullus datus ē inter tot timores
felicitati locus. Age postq; temere desiit! q; felici-
tas subsecuta ē. Primū (q; magā dicit̄ felicitatis
portio) caruit filiis. q; ip̄o succederēt. tū multi-
plici dolore p̄ onē uitā affectus fuit. sororē octa-
uiā amisit. marcellū ac drusiū nepotes/ quos im-
pio destiauerat/magne uirtutis/atq; idolis ado-
lescētes īmaſta mors eripuit. marci agripe gene-
ri/ac mecenatis quos carissimos ac fidelissimos
exptus erat funera pſecutus ē. Filias abbas ab se
domi optie educatas ob mereſciā freqñtibusq;
adulteriis ifamē uitā edicto palā pposito ad iſu-
las relegauit. quo facto tū se tū domū/tū famili-
am debōestass̄/ppria detegēs dedecora/tātū po-
stea doluit. ut sepissime mecenatis agripeq; (q;
sibi uerum dicere soliti erant) interitum defle-
uerit. questus multociens sibi deesse qui uera
ex animo loquerentur. subsecuta est germanici
exercitus quintiliano uaro duce clades magnū
reip. uulnus. Quis cū his exūnis felicitatē ciū-
get. Adiice his qbus p̄ onē uitā torqbaſ plimas
atq; ingētes/tū publicas tū priuatas curas. adeo
oī qete/ocloq; et ai et corp̄is sublato ut sepius ad
deponēdas undiq; īgētes moleſtias de restituēda

22

republica cogitarit. quod et fecisset re getē appen-
tens/ nisi uite insidias timuisset. hec q̄ppe ma-
xima dicenda p̄cipū infelicitas. ut e rerū statu
descendere absq; capitī piculo nequeāt. quod et
diocleianus/et maximianus pluresq; alii uite
discrimine sunt experti. Sed ut angusti felici-
tate discutiamus/accipite qđ uir sapiētissimus
seneca de eius felicitate senserit in eo libro quē
scripsit de breuitate uite. Potētissimis inq̄t et i
altū sublatiſ hoībus excidere uoces uidebis. q-
bus optimi optent oībus suis bonis p̄ferant cu-
piant iterū ex illo suo fastigio si tuto liceat descē-
dere. Nā ut nihil extra laceſſat aut quatiat ma-
gna in ſeipſa fortuna ruit. Diuus augustus
cui dī plura/ q̄ ulli preſtiterūt nō desiit quietē
ſibi p̄cari/et uacationē a repub. petere. ſonis eius
ſermo ad hoc ſemp reuolutus ē. ut ſperaret ociū.
hec labores ſuos etiā ſi falſo/dulci tñ oblectabat
ſolacio aliqñ ſe uicturū ſibi. in quadā ad ſena-
tum epiftola cū ſociū ſibi polliceret etiā ex uerbo
rum dulcedie ſe uoluptatē p̄cipere affirmabat.
tanta ocii cupido incesserat. ut illud (quia uſu n̄
poterat) cogitatōe p̄ſumeret. et q̄ oīa uidebat ex
ſe pendētia. q̄ gētibus fortunā dabat illū diem

letum demū cogitabat! quo magnitudinē suā
exueret. Expertus erat q̄tū illa bona p̄ ōnes ter-
ras fulgētia sudoris exprimeret. quātū occulta-
rum sollicitudinū tegerent. hic seneca. q̄ deinde
labores/āxietatesq; q̄bus etiā senex agitabaſ de-
scribit. ut oīno infelicē uitā p̄ omnē etatē egisse
uideaſ. hec tam multa de augusto retuliſ ut ex
beatissimo principū sumat oīm cōiectura. Nā
ſi quē cōſensus hoīm pro felicissimo/ atq; optio
duxit adeo agendorū mole p̄mebaſ. ut nihil ſi-
bi magis/q̄ ea nita diſplicere uideret. qd de ali-
is cendū ē/q̄ ad augusti uirtutē ac laudes lō-
ga intercapedine accesserūt. Nempe iſ felices fu-
iſſe dicemus nulloq; i loco minus repiri uitā fe-
licem/q̄ ubi maxie eſſe putat. Nam ſi inter bo-
nos nō uersat. nec in malis q̄dam repief. Refu-
git enī omnē iproborū ſocietatē. Verū quoniā
felix ne ſit uita principū. querif primū. quid ſit
felicitas. deinde an domicilia p̄cipū ſequaf di-
ſcutiēdū. felicitatē eſſe uitā ſeu opatiōz ſcdm uir-
tutem ſcribit aristoteles. et exercitio uirtutū cō-
parari. cicero noſter uult eam eſſe honestarū re-
rum proſpitatem. uel fortunā adiutricem bono-
rum oſiliorū. q̄bus q̄ nō utaſ nullo paclō felix

esse queat. ubi ergo uirtutes/ aut bona consilia
desint. ubi adsunt uitia. ibi neq; esse aliqua fe-
licitas. Non enī inter se repugnātia cōiūgūnt.
sed uirtutes rarā coisse cū p̄cipib⁹ familiari-
tatem p̄teritorū exēpla docuerūt. ut uero impro-
bi/ maliq; sint ratio qua cōstat uitiis facilē adi-
tū ad p̄cipes patere nobis p̄suadet. igit̄ et infe-
lices erunt. uellē doctorū/ ac beatorū uirorū gra-
tia ut sapiētie darent operā p̄cipes. illiusq; pre-
ceptis obtparent. sed cū his nulla sapientie cura
sit. nec uirtutes qdem cognoscere / aut earū usu
ad uite subsidiū uti p̄nt. Egit ignorantia uir-
tus/ et rōni sapiētieq; inheret. ea cū sit principū
cōtubernalis careāt uirtutibus oportet. hec senti-
ens diuina ueritas/ q̄ mentiri nequit/ pos pphe-
te iterū repetēs hanc sententiā/ homo inquit/ cū
in honore esset. nō intellexit. cōptus est iumentis
insipiētibus/ et similis factus ē illis. Quid
aliis testibus/ alia auctoritate/ alia rōe opus est
ad demōstrādū uirtutē seorsum habitare a p̄ci-
pib⁹ et ob eam rem infelices. Stulticia enim
summa infelicitas ē cū a diuino dei orāculo iu-
mentis insipiētibus similes esse dicant. Nō in-
telligere eos dixit/ q̄ in honore cōsistūt. Excecat

enī mens eorū splendore dignitatis et imperii.
ut et stulticie et insipiētie pateat/et rara sit uir-
tus in illis. Nam si dixeris fortitudinē in illis
esse id prorsus negabo. cū enī fortitudis sit adi-
re picula pro cōmuni salute ad iniurias propul-
sandis. armisq; decertare pro salute patrie/prin-
cipum aut cura sit pro priuato cōmodo/et augē-
dis imperii finibus arma capere! q̄tumuis ar-
dua picula subeāt fortitudinis laude/atq; opere
carebūt. si t̄p̄atos dixeris multi ridebunt' cū illo
rum uoluptatē libidinem legerint atq; audie-
rint. iusti nequaq; sunt. Nam cū ea uirtus uerse-
tur circa penā ac premia tribuenda. penā qdem
inferūt/cū eorū statu i conducit. Non enī fontes
puniūt/sed p̄sepe extollūt ppter admissū scelus.
premio uero nequaq; afficiūt bene meritos/sed
quos libido p̄suadet. q̄ ut plurimū sunt reprobi
ac nephani uiri. Prudentia plures uident exel-
lere quoniā q̄ aduersus inferiores machinanſ!
p̄nt p̄ficere. uersutos ego callidos/astutos mul-
tos audiui. prudentes uero nullos. si qdem pru-
dentia ē reliquarū uirtutū moderatrix. et uelu-
ti qdē auriga. sed cū relique uirtutes procul ab-
sint ab eorū uita et prudētia quoq; deerit. sapia

77

uero/ q̄ potest regibus/ac pr̄cipib⁹ inesse/ qui
neq; Ir̄is/ neq; doctrina illā p̄cipiūt. neq; sapiētū
p̄ceptis/ neq; doctorū hominū uocibus/ neq; bea-
torū cōsuetudine/ neq; integritate uite satis illi
ex magnitudine impii se sapere arbitran̄t. par-
tim temerarii/ atq; insulsi. p̄t̄m feminis molli-
ores. multos liberales nulgus existimauit/ quo
niā multa multis cōdonarūt. At h̄i stulticie ma-
gis/ q̄ liberalitatis laudē meruerūt. incōsulta e-
nim largitio/ et pecuniarū temeraria effusio ui-
tuperāda est. in liberalitate qd̄em loci/ t̄pis p̄fo-
ne ratio habet. adeat regem uir doctus et sapiēs
munus petens et contemnet. Adeat fatuus ridi-
culus/ aut histrio uestibus donabit/ atq; auro.
nō honestis uiris/ aut egenis tribuūt/ sed proca-
cibus improbis/ importunis. Et aq; dum libera-
litatis nomē asseq; uolunt/ in temerarie effusio-
nis culpam prolabunt. Virtutes igit ferme oēs
tanq; p̄scripte regū/ ac dnāntiū animos relique-
runt. se seq; ad humiliores hoīes cōtulerūt ratōi-
bus ista hucusq; a nobis acta sunt. Adiiciamus
si placet et auctātem. Et socrates grauissimus au-
tor testisq; religiosus in eo libro quē de religi-
one ad nicodem scripsit/ pmulta sunt inquit/ q̄

priuatos hoīes inducāt ad bene honesteq; uiues-
dum. Emprimis qdem illorū uita nō ocio/ nō
luxu/nō diuitiis frāgit/ sed pro cotidiano uictu
cōpando laboribus/ac uigiliis insudāt. legibus
etiam qbus imoderate cupiditates hominū fre-
nan̄ parere cogunt. Adde q inter equales libe-
riore quadā loqñdi licencia utun̄t. qua et ami-
corū errata reprehendere/ et in inimicos inuehere
queūt. Accedūt ad hec institutōes quas ueteres
illi/clariſſimiq; poste de uita/ et moribus tradi-
derūt. Hec ſonia priuatorū mentes ad meliorem
uitam inducūt. qbus adiumentis destituti re-
ges eſſe uident. Neq; enim in tanto fastu/ tan-
taq; rerū licencia moneri ſe/ aut emendari pati-
unt. hec ille. puerum igiſ nimis hoīm genus
eſt/ et hūanitatı aduersum eorū q ſanas respūt
monitoſ. uiri nō ſoni honesto uacui admoneri
ſe/ arguiq; gaudēt/ ut exinde meliores fiant. Cū
enim in multis offendāt ſones (homines enim
ſumus) grata/ ac iocūda eſt his q ſe emendari / q
ſe ad honestatem cōpare uolunt reprehensio erra-
torū ſuorū/ quorū meliorem uitā ſequant. Ob-
eamq; rem/ gratias ſolemus agere monitoribus
nris/ magis loco bñficii habētes ea uitia i nobis

75

ostendit a quibus ipi minime abstinemus morbo
animi impediti. At uero regis et imperatoribus quod
quod grata sit uitiorum suorum ammonitio plures mi-
serabili exemplo docuerunt. Hostes enim sunt ueritatis.
adulatoribus atque assessoribus se penitus
tradentes: quod maxima est infelicitas. Magnū sa-
ne consummate negcie signum est suos monito-
res et recta cōsilia odisse. quo in uitio plures in-
fanierunt. Rex persarum cyrus ut recētores p-
termittā arpalo familiari ob reprehēsum in se
uitium filios epulandos in cōuiuio dedit. et ne
parentis mors filiis adducere est. epulas illas lau-
dare ut suaves coactus est. Cambyses cuius-
dam ex carissimis filium ob admonitā in eo e-
brietatem sagitta transfixit. Alexander ma-
gnus uesanum animal calistenem phum cōdi-
scipulum suum persarum in eo mores culpan-
tem omnibus detruncatum membris in cauea mo-
re inclusum belue discruciauit. Referte sunt hi
storie casibus illorum qui suorum principum
uitia emendare cupientes mortis supplicio af-
fecti sunt. Non enī patiuntur monitores qui sper-
nunt uirtutē sed sana consilia aut acerbo odio/
aut tormentis prosequuntur. Cōstare arbitrorum

ratione/tum auctoritate/tum exemplis q̄raram
cum p̄cipib⁹ virtutes in eant societate. qd ui-
tia. q̄familiaria illis esse uidentur cogita primū
sit malū/q̄atrox facinus/q̄cru dele. quot eius exē-
pla a regibus in perniciē gentiū edita. Non reci-
to fille iussu q̄tuor ob iram legioēs ciuium uno
edicto ferro absumptas. nō stragem prenestino-
rum. nō multa ab eo in ciues impetu ire facta.
Trans eo alexandrū. qui clitonē senem familia-
rem in cōuiuio lancea trāffodit. qui līsimachū
amicū leoni obiecit. nō recenseo multorū rabiē
q̄ humanū (quia ore nō poterāt) oculis sangu-
inem exhauserūt. hoc affirmare ausim nullū te-
trius malū nullū scelestius/nullū périculosius
ptulisse naturā. atqui hec pestis nefaria in regi-
bus / ac principib⁹ precipuū domiciliū collo-
cauit. Pueris sunt ad iracundiā faciliores. q̄cqd
eorum animos offendit scelestū iudicant/ nefas
ducūt eorū cupiditatibus aut dīctis cōtrairi. par-
uulo excitato uento incendunt ita ad hoīm cru-
ciatus. fortune enī beneficio tumidi/cū appeti-
tu pro ratione utanī etiā in rebus paruulis pro-
fundunt irā. nā comitē fortune felicis iracundiā
esse uiri sapiētes tradūt. et magnā fortunā maio

rem irā testant̄ asseq̄. piculosa ac turbulēta sunt
principū uitia. sed ira maiorē stragē edit facul-
tati rerū cōiuncta. Bene prestāterq̄ scribit sene-
ca perire funditus ōnia/ ubi q̄tū ira suadet/for-
tuna pmittit. Darius persarū rex bellum ad
uersus sithas moturus offēsus ortobaci nobilis
senis precibus in solaciū senectutis rogātis unū
e tribus liberis sibi relinq̄/plusq̄ peteret pollici-
tus se daturū oēs tres in eius cōspectu occisos ob-
iec̄it. Xerxes cū grecis gesturus bellum parēti
qnq̄ filiorū unius uacationē petenti ira motus
quē uellet eligendi ptāte cōcessa/eum quē dele-
gerat in duas ptes cōsectū ab utroq̄ uie qua exer-
citus trāsiturus erat latere suspendi iussit. Tran-
seo nrōs principes! ne quem mea notet oratio. at
tñ req̄rebat multorū salus illos fuisse paulū ab
ira remissiores. cuperē ut hoc uno tātū urgerent̄
malo. sed multa illam uitia ḍsequunt̄. Primū
uesana ambitio malus officii magister. qui eos
semp ampliandi/pferendiq̄ dominii cupidita-
te incensos in aliorum pniciem/stragemq̄ irri-
tat atq̄ impellit. hinc cum uicinis bella/hinc ce-
des incendia nationū populatōes/et prouincia-
rum descendunt. Vbi enī imperandi cupiditas

regnat' ibi pacis/ aut ocii ratio esse non potest.

Tum uero luxuria/ et libidines uarie que cū
etiam doctissimos / ac sapientes uiros quādoq; ab
officio declinare coegerūt. Quid in principibus
uiriū/ aut auctatis habere putatis? in qbus licē-
cia cū stulticia admiscerunt? que sensuū uoluptati-
bus potius q; rationi obtēperantes nō solū illas
cohercere/ sed etiā allicere cōsueuerunt. Blandū
id qdem malū/ et ppter quod multi iam fuerūt
e principatu pulsi. Quid aut turpius/ ne dicā in-
felicius alexandro/ et priscis regibus? q; cohortes
uxorū exoletorūq; libidinis causa habebāt. Ad
de his supbiā/ atq; insolentiā/ que raro a princi-
pibus recedūt. Adde auariciā dnātiū sectatricē
qua ūnes ferme ducti in diuitū fortunas impe-
tum faciunt. Adiiciant quoq; multiples cupi-
dites/ que mentē eorū semp affligūt. Quid de
cōsciētia scelerū loquar? qua nullū seneca graui-
us esse supplicium scribit. nunq; nobis paruus
uideat esse in principibus cruciatus. At hi qua cō-
scientia uiuant/ satis cōstat. Nempe ea qua ipso-
rum facinora reqrunt. ingratitudo quoq; iporū
domestica ē. qua in re prestāt reliq; etiā in agē-
da ne dum in referenda gratia insolētes. quiq;

eis operis/ qdqd muneris/ qdqd beneficij ipen-
ditur/ id debito/ iureq; fieri putat/ et ne quid cui-
q; debeat sibi omnia deberi arbitratur. Adiiciunt
bis malis suspiciones/ metus/ timores/ qui iugis-
ter aios principū lacerant. serui/ familiares/ do-
mestici/ amici/ noti/ atq; ignoti formidanū/ non
uxor/ non liberi/ nō fratres/ nō cognati/ sunt ex-
tra suspicionē. Horū nāq; singulorū conspiratio-
ne/ et fraudibus plures principes interierūt. nul-
lus his locus tutus est. nulla regio/ nulla hora.
ubiq; iſidie timent. Dies solliciti/ insomnes no-
ctes agūtūr. tū uite/ tū imperii amittendi metu.
qua uita tot malis iplícita nihil prorsus potest
iſelicius excogitari. Audite queso/ quid in hanc
ſententiā in eodem libello dicat ypotrates. si me-
tus illorū (inqt) sollicitudines/ et pīcula cōſide-
res/ si nō nullos ex regibus aspicies ab his neca-
tos/ quos fidissimos cogitabant/ si itē reges ipos
in eos an aduertisse crudelius quos singulari
familiaritate caros habuissent. aliis uero cōtigif-
se. ut postq; in suis ſeuiffent/ ab suis postea occi-
derent/ quis potius uitam/ q; hanc tot tantisq; pi-
culis coniunctā censeas eligendā. Illud quoq;
nequaq; ē mīmis ipsorū malis adnumerādū/ q;

q̄ suauissimo oīm fructu amicicie priuāt. Epsi
nem inē nisi incōsulto quodā īmpetu diligūt. a
nullo diligunt. inter pares qđē amicicia uersat
et eos in q̄bus eadē bonarū artiū uigēt studia.
At h̄i nō solū nō amāt pares sed cū eis regnādi
gratia armis/ac ferro decertāt. bonis artibus q̄-
tum uacent palā ē nobis. cū inferioribus nulla
esse pōt amicicia. Nā timeri a suis/q̄ diligī pri-
cipes malūt. s̄ quē metuūt et oderūt ueteri sen-
tētia. Itaq; nullus apud ipsos amicicie lotus ē.
amicī quippe est ex animo et uera loqui. at illi
ueritati sunt ōnino infestī. cū nibil (nisi quod
libeat) eorū aures patiāt. S; uidemus iques mul-
tos aīcorū nōnulla prebere officia. id qđē nullo
sit p̄cipis amore. s̄ ob utilitatē priuatā. Sectā-
tur enī sepius/quē oderūt. s̄ utilitas supat ma-
liuolētiā. Concurrīt enī ad eos tanq; ad aurifor-
dinā q̄stus et lucrī causa. Nō igit̄ amant. s̄ ue-
nerant/et metuunt. satis eis ē laudari/coliq; ab
adulatoribus/et his/ quos uelut canes ad latrā-
dū alūt. bonos et uirtutis cultores peītus respu-
unt. cū aliena sit eis uirtus suspecta. triplex enī
(ut p̄cipū felicitatē cognoscatis) genus hoīm
est eis maxime acceptū/ ac familiare. hos inter

3¹⁰

78

primas partes adulatores atq; assentatores diligunt. n̄ hoīes sed portētuose belue/ atq; īmanes ueri dicēdī hostes q̄ mentiēdo/blādiēdoq; adeo p̄cipū mentes infatuāt/ ut parū distēt ab insaniis.cōsilia p̄cipis cōmendāt/ q̄uis p̄niciofa/ac turbulēta/cū sit cōsiliī inops/prudētiā admirātur/cū sit stultus. illū plusq; illos sapere profitētur cū haud procul absit ab amētia.eoq; eū suis assentatōibus adducūt/ ut nihil uerū audiēs sue sapiētie fidēs prolabat̄ sepissime ī miserrimos casus. neq; enī ad ullā sapiētie cognitōꝝ puenire pñt/qbus assentatoribꝝ p̄suasum ē īā se ad sapiētiā puenisse. obsessi ab adulatoribꝝ ōni ueritatis cognitōe priuant̄. nā si quē iniuria p̄ceps affecit id p̄sumā iusticia assentatores cōpbāt.luxuriā dicūt oblectatōꝝ naſalē usu et cōsuetudie gētiū p̄missā. auaricia/p̄citas/p̄digalitas/liberalitatis noīe appellant̄. crudelitatis culpā leniūt spē seueritatis. nullū est tam tētrum facinus/nulum tam nefarium in regibus uitiū/ quod nō adulatores alicuius uirtutis detegāt uel amēto. Quo fit/cū malus a neglīmis laudat̄/ ut cumulata stulticia multorū cōprobatōe uitiis pro uirtutibꝝ abutā. qua in re summa ē ī felicitas. hos

sequunt uoluptatū/ac luxurie ministri qbus se
cretiora domus pmissa sunt.cū his occulta collo
quia et iteriora q̄ lucē fugiūt cōſilia credita.ter-
tiā aciē pquirende cōpandeq̄ pecunie architecti
cōficiūt gratū regibus mīsteriū.horū suasu im-
pulsuq̄ noua uectigalia diuitū insidie/pſcripti
ones/rapine/spolia subsequunt.accumulet his
quartū genus/ idq̄ pestiferū delatorū ingēs ma-
lum et in bonorū/atq̄ innocentū uirorū pñicie
prōptū.qbus nō solū pñicipes impbi/sed mode-
ſti quoq̄ habitī aures p̄buerūt. Apud adrianū
certe impatorē adeo ualuere delatorū uoces/ut a
micos quos ad ſumū p̄uexerat/ postea habuerit
hoſtiū loco.His ergo tā bonis/tā sanctis mīstris
tā fidīſ ſatellitibus ſuffulta pñcipū etas et cō-
ſuetudo q̄ iniqua cōditiōe agaf.mibi credite n̄
ingredit̄ limē horū ulla felicitas.sed tormēta et
uarie calamitates . Ab his amicicia exclusa eſt.
repulſa ueritas.adulatio accita.Nam q̄ karolus
doctos ab eis uiros diligi/ coliq̄ paulo ante di-
xit:longe tota aberrat uia.Nam neq̄ studia lit-
terarū apud reges / et dominos niſi admodum
paucos unq̄ uiguerūnt . neq̄ ab his doctrina /
ac ſapiētia prediti/ aut culti/ aut magni habitī.

diuersa sunt principū et exellētissimorū uirorū
studia. quorū uirtus semp fuit regibz formido-
losa. p strīgit enī dnōrū uelud lippiētes oculos
aliene uirtutis fulgor. ut a quo se supari senti-
unt. aut odiāt. aut nequaq̄ diligāt. Non aut ne-
q̄ apud grecos. neq̄ apud latinos tanta doctissi-
morū eloquētissimorūq̄ uirorū copia uiguisset
neq̄ adeo sapiētie parēs phia esset exculta. nisi
et athene. et urbs roma diutina ī libertate uixis-
set. loquēdī enī. uiuēdīq̄ libertatē lrārū studia
expetunt. et sequunt. Seruitutē fugiūt. atq̄ ab-
borrēt. plures doctrine studiis deditos uiros q̄
sub regibz orti erant legimus athenas se cōtu-
lisse. ubi et uirtuti honor et libertati locus erat.
Quomō enī cari esse prīcipibz uiri sapiētes pos-
sunt. q̄ qđ maxie ē dnīs iniussū uite libertatē p̄
se ferūt. Nā cū prīcipes assentatoribz stipati ueri-
tatē horreāt. uiri aut studio sapie dediti ueri cul-
tores adulatōz. ut uitiū pessimū aspnēt. necesse
ē ut aut reiiciant aut pereāt. Xā dixi calistenē ab
alexādrī temeritate ob sanas moicōs crudelissiē
necatū. Plato uir sc̄tissiūs a diony. cicilie tyrāno
p̄ doctrine spēz uocato tyrāni opa uenūdatus ē. ze-
nonē phūz senē admōz phalaris tyrānus oī cru-
ciatus

genere dilaceravit. Anaxagoras nobilis phūs
a nichero te cipriorū rege occisus ē. Nero sene-
cam/ac lucanū mori coegit. Socrates tyrānorū
tpe damnatus ueneno periit. Boetius uir do-
ctissimus/ atq; innocētissimus theodorici regis
iussu uitā amisit. quā de reliqs plecturā sume-
mus: cū diuus augustus/ q; bonorū principatū
tulit tā crudelis in ouidiū poetā egregiū fuerit.
quē cū i pontū ob leuē nescio quā offēsiūculā re-
legasset nūq; ut rediret ad se impetrari passus ē.
Nō amāt p̄cipes/ nisi sint moribus cōgruētes.
quē uero legimus aut regibz/ aut ipatoribz/ aut
ceteris dnāntibz honore/opibus/digitate aplifī
catū fuisse exellēti doctrina uirū? qd augustus
in uirgiliū/aut titū liuiū cōtulit/alterū poetarū
alterum historie romane patrē? Vir eloquētis-
simus quintilianus rome publicā scholā unde
uiueret tenuit. lactatius firmianus uir p̄stans
doctrina/et arte dicēdi (qui crispum cōstantini
imperatoris filium litteris erudiuit) adeo paup
uixit/ ut plerūq; necessariis egeret. hec cura pre-
stātissimorū doctrina uirorū impatoribus fuit.
Sed quid ego antiquora recēse? Tulit etas supe-
rior tres uiros preclarissimos/ qui sapientia / et

doctrina magnū lumen italie attulerunt. prior
dantes eluxit ingenio singulari. cuius extat po-
ema preclarū/ neq; si Irīs latinis constaret ulla
ex parte poetis superioribus postponēdū. is pātria
ob ciuiles factiones pulsus/cū nibil secū preter
uirtutē asportasset/cōtulit se ad canem ueterem
principē ueronēsem. cuius cū liberalitas prece-
teris ferebat suscep̄tus ab eo dantes et uictus co-
tidianus ut reliq; ex familia tributus uacabat
uir doctissimus ingenio scribēdī cure intentus.
nulla in eū dignitas/nullus honor/nulle opes
collate. At florētinus qđem per facetias/et dica-
citatem multas a domino (ut mos est fere pri-
cipū/qbus plus stulti q; sapiētes placēt) diuitias
cōsecutus/cū in aula canis a dante quēsisset/cur
ip̄e q nullas nosset Irās/tā diues euāsisset/dātes
uero tali sapiētia/et doctrina paup̄ esset. quādo
inquit dantes ego meis studiis/morib; q; pri-
cipem similē inuenero sicuti tu tuis/et ip̄se me
per diuitē reddet. quibus uerbis offensione pri-
cipis contracta abiit. Ad tandem uir exellen-
tissimus ūnic; laude dignissimus cū multa p-
agras; loca puiq; ip̄ius fieret uirtus rauēne diē
suū obiit. magnū pfecto italie dedecus nullum

ex tot princibus (pmulti enim tum erant) reper-
tum/ qui talis uiri pro dignitate nomis alendi
ornandiç curā suscepisset. hunc secutus est pau-
lo inferior etate franciscus petrarcha uir priscis
illis sapientia/atq; eloquētia cōparādus. cuius
ingenia hec nostra humanitatis studia/q; mul-
tis sopida iacuerāt/ adeo excitata sunt/ ut priorē
ferme digītātē/ ac uires recuperet plures tñ pri-
cipes italia alebat. sed p̄stabat unus oībus hono-
re potētia dignitate robertus rex neapolitanus.
ad quē cū petrarcha accesset tenui honore susce-
ptus(oīa enī regi eius uiri uirtute erāt ātiqora)
tātū uiatico adiutus ad laureā ī urbe suscipiēdā
romam uenit. acceptaq; laurea in uilla priuata
meliori uite deditus spretis p̄cipibz cōsenuit/
ubi et defūctus ē. Eadem ferme etate et iohānes
boccacius uir singularis ingenii/s; doctrina im-
par superioribus floruit. cuius plurimi extant li-
ibri ad instructionē audientiū legentiū editi. cō-
tulit se is quoq; neapolim uir tenui cēsu ad quē
dā ex primoribz apud reginā p̄cipibz spe quo-
niā ab eo accersitus eff; maiora qdā cōseqñdi. s;
haud diutius accolā eius urbis fuit/tū cōteptus
sui impatiēs tū offesus p̄cipis illius moribus

itaq; florentiā reuersus equo animo paupertatē
tulit atq; aulas p̄cipū aspnatus/ mores quoq;
eorū suis scriptis detestatus uixit sibi et misis.
legite q̄tumlibet ueterū annaliū monimēta ra-
rissime repietis uel phūm/ uel orarorē/ uel quē
piā Iriſ et sapiētia preditū aut dītatū a regibus/
aut opibus/ ac dignitate auctū/ uel ad prestāda
cōſilia/ uel ad p̄cipiendā uite disciplinā/ uel ad
opponēdos mores fuisse accersitū. quedā ab his
ad iactātiā quandā oblata/ uel data accepimus.
sed nulle unq; illis prefecture a regibus demā-
date/ nulli honores habiti / nulli magistratus
cōmissi/ nulla grauiora cōſilia credita. Neḡ id
(ut opinor) iniuria! sciunteni illos nequaq; sua
rum cupiditatū futuros esse ministros. taceo de
nris a qbus q̄ti aut eloquētes/ aut docti estimē-
tur minime est obscurū. unū tñ hāc nostra etate
scimus in honore habuisse / coluisseq; egregios
uiros superiorē ducem mediolanen. quos undiq;
is se premiis plectos et dignitate/ et opibus affe-
cit. ceteri uero apparent tanq; rari nantes in gur-
gite uasto;

De progenie principum.

Trūm aliqua pſeqmūr q̄ p̄cipū uitā in
felicē pſtare uidēt. haud exigua felicitas

ducit filos habere ac relinquere imperii successores. at malos principes exemplo constat in probitate suā in filios infundere / et efficere similes sui.
Nam ut in regno ita et in parētū uitiis filii uidentur succedere. ex malis ergo filiis nulla ad parentes felicitas puenit. boni (si quos legimus) aut caruere filiis sicut augustus/titus traianus anthonius pius. aut eos genere quibus fuisset satius defecisse. audius casius in uita seueri imperatoris nemine magnorū uirorū ait bonū/et utilēm filiū reliquisse. et eos aut interisse sine liberis/aut tales reliquisse/ut humano generi fuisset utilius non esse natos. Magna est ergo uite principum felicitas / et admodū reliquis appetenda/ que aut deserta uirtutū comitatu/ aut oppressa uitiis/tum adulatoribus obfessa/tum curis anxia/quietis inops/ liberorum uoluptate carens/nullius est expers calamitatis. Sed stultum atque imperitū uulgas non hec eorū damna animaduertit / nec conspicit miserias interiores ex basi suspensas/ ac sublimes prospectat opes. aurum/uestes argentum/famulantium cateruas obstupescēs exteriorē ornatū intuetur . nō intro nouit quibus exagitentur malis.sapienſiſſime

de his scribens seneca/isti inquit quos pro felicibus aspicitis/si nō qua currunt/sed que latent uideritis miseri sunt sordidi/turpes ad similitudinem suorum parietum extrinsecus culti.Lucianus autem grecus auctor in electione sua miculum(qui et ipse aliquando rex fuisset)interrogatum agalo.Nunquid nam felix regum uita esset quoadmodum uulgo estimaretur/habens quodam bonorum maximorum hoīes putaret/ita respodetē introduxit.imperabā euidē pluribus prouinciis tū multitudine hoīm atq; ubertate tū uero amēnitate urbiū refertis flumībus insup nauigio aptis et portuoso mari exercitus habebā p'multos.nī pauci stipatores/ac satellites corpus custodiebat.abudabā auro/nauibus et hīs rebus ūoni bus pp̄t quas p̄cipes existimāt eē felices.quoties p̄dibā domi/multi me ueluti deū quēdā ītuebant/atq; adorabāt. Alii p̄ibāt cursu ceteros.alii tecta vscēdebāt/ut me īspiceret.magificētes uidere currū/quo uehebar.uestes diadema tum eos q̄ ordine p̄ibāt ac seq̄ban̄t. Ego autem mihi p̄fī cōscius q̄te me res torqueret affligebar aīmo illorū stulticie ignoscēs/me uero miserabar/q̄ essem similis magis illis colossis quos phidias/

aut miron sculpserat. hi aut iouē aut neptunū
ex auro uel ebore sculpunt / fulmen aut triden-
tem in manibus habētes. At si quis introspectus
uidebit informe corpus. uectibus ferreis clavis.
cuneis / et luto piceo compactum. in quibus mu-
res / et muscelle diuersorum habent. eiusmodi
profecto regnū est. Quid tibi formidines enar-
rem / timores / suspitiones / domesticorū odia / in-
fidias q̄bus abundat regia? Quid leuē breueq;
somnū / et insomniatur bulēta? Quid uarias ac
multiplices cogitationes? Quid spes malas / ui-
tam inquietā? Quid pecuniarū curam / litigia /
expeditiones / mandata / leges / que ne paruulā
quidē somnii quietē sinunt capere? Necesse est
unum pro omnibus curam gerere / ac sexcentis
laboribus detineri. Neq; enī dulcem ut home-
rus ait somnum capiebat menelaus multa uer-
sans pectore / cū greci reliq; sterterent. torquet cre-
sum filii surditas. artaxersem elearcus qui ciro
cum exercitu affuit. dionysum syracusum dyon-
tyrannide expellens alium parmeon perdicta
pholomeus pholomeū salencus. quod autem
malorū est omniū maximū cōtemnāt reges si-
bi amicissimos oportet. et eos timeant! ne quid

ab eis patiant̄ aduersi. hic enī puer ueneno piit
hic ab amatore occisus est. hunc forsan mors si-
milis occupabit in libro de calūnia regū/ et pri-
cipum aulas maxime abundare calamitatibus
dixit/in quibus inuidie/ et suspitiones semper
uigeant. adesse quoq; adulatores gratū illis ge-
nus ut facile detur calumniandi locus. q̄ obrē/
tū ratione/tum auctoritate fateri cogimur mise-
riam/atq; infelicē uitam;

Vm cosmus. cupiebā inquit te paulū an-
te interpellare/ qui mihi risum moueris.
cū ueluti rem pergrandē/ atq; mirandā tibi ui-
sus es dicere/bonos principes instar esse porten-
ti. Nam istud non magis in prīcipib; q̄ reli-
quis mōstri loco habendū est bonū esse. Cicero
siquidē tuus in diuinatiōis liberis sī que rarif-
fime fiūt mōstra putāda sunt inqt' magis mō-
strum erit uir bonus q̄ partus mule/ ita perraro
euenit ut uir bonus reperiatur/ q̄ sī uirū bonū
portenti simile cicero arbitraſt/ quid tu in prīci-
pib; putas contingere/ quos plura/ q̄ priuatos
homīes uitiorū irritamēta molliūt/ ac seducūt/
pluraq; circūstant oblectamēta corporū inimica
uirtutib; Rara uirtus est in omni hominum.

cōditione et statu . si quidē om̄ia preclara rara .
itaq; nō magis in principib; q; in aliis deesse
bonitatē experimur . Nō quero(nicolaus inqt)
bonū autē sapientē illum stoicorū/ qui nōdum
est inuentns . hos sentio bonos / quos usus / et ui-
ta homīm cōprobat . in qbus satis est inesse alī-
quā (et si nō perfectā) uirtutē . at saltem speciē / et
adumbratā effigiē earum uirtutū / quas ciuilis
uite ratio perquirit . at id ita rarum in illis repe-
rit / ut mōstrū uideat / si quis bonus reptus sit .
Difficulter enī pueniūt ad uirtutis possessionē
qbus opes / diuitie / imperia / uoluptatū / uitiorū
q; illecebre peccādi facultatē subministrat . Sci-
tis fortunā fingi a sapientibus cecā . que et illos
quocq; cecos reddit / quos amplectit . libidine enī
pro ratiōe abutunt . ad id prompti quod rerū li-
cētia pmittit . Quo fit / ut post habita honesti cu-
ra cū ad uitia deflectant / sepissime de statu retū
cadant / et a fortuna deserant . quo nihil esse po-
test infelicius . Omitto antiquās tragedias prin-
cipū infelicitatis copiosissimas testes edipodē /
troadem / atreū / thiestem / medeā / agamennona /
ceterosq; pmultos / quorū exemplo greci illi sa-
piētissimi poete infelicitatē quasi familiarem

principibus expresserūt. et ut uulgo essent notio-
ra. in scenis decantari eorū exitus uoluerunt: ad
reprimendā eorum stulticiam/ qui felicitatē cū
magna fortuna cōiunctam putant. Non referē-
tur a me/ quos uarii fortune impetus dum feli-
ces haberent absumpsere. Multi bello/ plures
ueneno/plurimi gladio/ qdam in uinculis in-
terierūt. testes sunt cresus/ siphax/ iugurtha/ per
seus/ mitridates/ ceteriqz infelicitatis insignes.
ad pñciosiora enī tendit oratio . primū qdē ita
duce natura imbuti atqz istituti sumus(qd̄ etiā
in ceteris animātibus uim pñcipuam obtinet) ut
nihil nobis carius liberis esse possit. carissima ē
cōiunx. carissimi parētes/ fratres cognati/ et qui
ex eodē sanguine manant. iocundissimā etiam
equaliū cōiunctionē/ et sanctissimū amicicie ui-
culum effecit. q̄ ita nascunt nobiscū. ita usu cō-
proban̄t/ ut qui ea neget nō homo/ sed belua ui-
deatur. At regū/ et principū effera/ imanisqz cru-
delitas q̄ etiam ferarū asperitatē superaret. ar-
tissima iura nature amicicie uincula / ōnes cō-
munis societatis leges ob impandi cupidinem
abruptit. nō filiis a parēcibus/ nō uiro ab uxore
non econtrario/ nō fratri a fratre/ nō sociis/ nou-

amicis/ nō cognatis quicq̄ tutū reliqt. sed abegit
atq̄ impulit i mutuas cedes nimis. ut a primis
exordiar nō pepercit materno neci. arthaxerxes
persarū rex / cū uiuēs dariū filiū suū p indulgē-
tiam sibi in regnū donatus imperii i signibus
substituisset' eūdem cū q̄nquaq̄ita ex fratribus
parricidiū parantē cū cōiuratis occidi impauit.
Alexāder maior philippi macedonū regis fra-
ter cū regno potiref / cū fratre pdita per insidias
erudice matris occidit. Philippus post multa-
rum gentiū urbiumq̄ excidia / post defatigatū
sanguinē/ ac cedibus animū olimpiadis uxoris
opera ab adolescēte pausania imperfectus est. eo-
dem modo et cadualus lydorū rex uxoris frau-
de periit. Xersem persarū regem bello aduersus
greciā infeliciter gesto in patriā reuersum arta-
bamus prefectus admodū regi fidus iteremit.
Dionysius secūdus ciciliē tyrānus/ qui postmo-
dum pueros docuit corinthi cū maior fratribus
natū a militibus ad regnū assūptus esset' pri-
mo auūculos/ tum uero fratres e medio abstu-
lit. Ptholomeus egypti rex cognomē thophi-
laiater patre/ ac matre imperfectis addita etiā fra-
tris/ ac sororis cede regno potitus est. Haud dis-

simile fuit scelus nichomedis bithine regis / q
patrē regno spoliatū peremit. eodem ductus fu-
rore alter egip̄ti rex ptholomeus/ cū pp̄ter mul-
tiplices crudelitates (quibus crassatus in mul-
tos fuerat) timeret! ne populus maiorem natu-
filiū odio sui regno preficeret! illum uita pri-
uauit. Alterū filium minorē ex cleopatra uxo-
re eademq; sorore genitum die natali in mem-
bra discerptū inter epulas / ac cōuiuas cleopatre
obtulit. Nō inferior pietate fuit filius eucrati-
dinis bateranorū regis/ quē uictorē ab indis re-
deutē particeps regni factus interemit. Adiicit
his execrabile scelus frabatis regis parthorū/ q
cū a patre orade solus ex trigīta fratribus/in re-
gnū ascitus esset/ quasi nefas duceret/ absq; nefā
rio facinore impare/ primum patrem ad modū
senem/ tum fratres ūnes occidi impauit. deinde
superiorum cladibus addidit filii adulti necē. ue-
ritus ne ob tātorum scelerum inuidiā a populo
cōstitueret. Quid actalum cōmemorē? qui po-
pulum romanum reliquit heredē. qui cū a pa-
tre eumene regnum florētissimum accepisset re-
ginaq; amicorum/ atq; cognatorū cede fedasset!
furiis postmodum/ac dementia agitatus/ ueste

squalida/anulsa barba/capillo neglecto omissa
regni administratione primū fodiendo ferēdo-
q̄ orto/tum erarie artis studio se dedit/ere fodī-
endo intentus·qua ex re morbo cōtracto periit·
qua ergo tantorū scelerum cōscientia quo men-
tis furore/quo turbine animi eos agitari neceſ-
ſe fuit· q̄ sanctissima nāte iura tam tēris/tam
atrocibus flagitiis uiolarunt. An tu inter tot/et
tam fedā/atq̄ immania facinora ullum reside-
re felicitatis uestigiū putas· q̄ felix extitit alexā-
der magnus! qui regni futuri auspicia iecit fra-
tris carani morte· q̄ amicorū pariter atq̄ inimi-
corum pestis/paternis amicis crudelissime occi-
sis/predo gentium/ac regnorū pestis/nō magis
uino q̄ sanguine humano ineibriari solitus fu-
it·mibi qdē cū ei maxime fauit fortuna/tū p̄ci-
pue expers felicitatis fuisse uidet· Nam cū uiti-
is potentia adderet· cū insanior in diem fieret·
cum ebrius debachabat in suos· cum se adorari
deum mandabat·cum se iouis filium mētiret·
que poterat in tanta demētia esse felicitas· Atq̄
hos fructus parit principatus· hec opera suadet·
hos satelles/ tum parandi sui/ tum cōseruandi
gratia submisstrat/ut nihil uideaſ execrabilius!

¶ principatus nomen;
b Arborum (karolus inquit) hec feritas/
atq; immanitas fuit. qui et hodie quoq;
in suos seuiunt imperadi gratia. nostros huma-
niores/ ac tempatiores fides christi reddidit. lo-
geq; ab houiōi crudelitate remouit. Nec uitia
(nicolaus inquit) uident esse et barbaris /et gre-
cis /et latinis cōmunia. Possem multas exitare
tragedias ex quibusuis gentibus eorū/ qui neq;
suo/ neq; alieno sanguini pēperūt! nisi nōnul-
lorū pudore impedirer. Malo quippe silere! q;
refricare cicatrices iam uetus tate/ atq; obliuione
abductas. Non nullorū aut recentiora uestigia/
ac propinquiora sunt. ut uerissime dictū sit nul-
lam sanctā societatē/ neq; fidem regni esse. Ete-
nim i italia fraternalis cedes uidimus ob domi-
ni cupiditatem/ et inter propinquos seu marte-
certatum. in gallia/ germania/ britannia/ hispa-
niis seuā arma/ et plusq; bella ciuilia exarsere. n
ad domestico/ nō cognatorum/ nō a proprio san-
guine tempatum. plusq; ciuili odio/ et cladibus
omnia fedata. Itaq; et nostri quoq; principatus
uitia experti documento esse possunt. nullā re-
gni/ neq; fidem/ neq; felicitatem esse;

t Vm cosmus hic noster nicolaus inquit diligenter/et malos multos principes colligit! et eorum expressit uitia.de bonis uero/et eorum uirtutibus penitus uerbū nullum.Nonne tu ab eorum numero secernis/et quos paulo ante retulit karolus! et dauid regē. pluresq; ex hebreis/et e nostris optimos quidem principes illos archadiū/honoriū/theodosiū/karolū magnū/multosq; p̄terea uite sanctimonia / et oīm uirtutū genere illustres? Quid oppones roberto regi neapolitano? quem nostri maiores modestum principē/et felicem regem iudicarunt! de quo petrarcha noster multa scripsit ieiuf cōmendationē.Caue hos infelices dixeris! ne nimis pertinax uidearis.nō abnuo (nicolaus inquit) multa extitisse in multis principibus laudanda . sed felicitatē affirmo ab eorū uita prorsus abfuisse.eamq; esse principatus conditionē! ut nulla ei cū felicitate possit esse cōmunio. Robertus quidē is(quem modo nomiast!)ut omit tam cōfortes regni sollicitudines/ac molestias animi/mores/turbulēta cōsilia/quibus etiā felices nostri necessario distrabūt' quomō potuit esse felix!cum fuerit auarissimus/ac semper ad

cumulandum aurum interitus: quod adeo ap-
petuit ut hodie quoq; q; doctissimū quēpiā de-
signare uelit eo loco locupletiore dicat. at scitis
q; tū malū q; turpe in rege p̄serti / et q; fedū sit a-
varitia cuius sociam esse felicitatē nullus sane
mentis affirmabit. nam et gentiles ōnes/ quos
karolus recēsuit/ et christianos quoq; (nisi quos
dei pietas extulit) felicitate caruisse contendam.
Sed diu iuo quodā munere suffulti/ quidam nō
principatus opera/ aut fauores/ sed metu/ et do-
no dei preclari/ ac felices euasere. pauci tñ (quos
equus amauit iupiter/ aut ardens euexit ad sy-
dera uirtus) dei prouidentia/ ut fides nostra ali-
quādo stabilit̄ a persecutōne conquiesceret bo-
nos quosdā esse uoluit. quorū auctoritate fides
robōraret. Nam q; dauid regem nominasti/ et
alios quib; similis uita cōtigit/ nō possumus
de his que occulto dei iuditio aguntur humāna
ferre sentētiā. uerū tamē et ipsum dauid ad stu-
prum/ et homicidiū (que uitia a p̄cipatus na-
tura manare uident) labi diuina sapientia per-
misit. nō attingit nostra prudētia hec altissimi
secretiora cōsilia. id tñ aperte constat imbecilli-
tatem conditionis humane fieri in principatu

multis uirorū illecebris imbecilliorē et ad ma-
la/q̄ ad bona prōptiorē quā obrē celesti ope nō
sua p̄cipes qdem uite felicitatē sunt assecuti.
affuit enī illis superna uirtus que ipsos desle-
cti ad turpia/aut decipi regni delinimētis non
permisit. Nam in principatu tot incōmoda/tot
formēta insunt/tantū rerum pondus ei incum-
bit/ut omnē a se felicitatē excludat. adeoq; etiā
eos felices qui habiti sunt/ac beatū exagitat! et
cōterit/ut nulla felicitate fruant idipsum qui-
dem multis preesse/ac dominari et unum pro
omnibus intentum esse/sollicitum uigilantē/
anxium ad infinita quedam negocia distractū/
magnū est infelicitatis argumētū. Non sequor
Stoicorū doctrinā/qui uirū bonum nimirū artis
circūscribunt spaciis. hunc assumamus qui mi-
nimis urgeſ uitiis. qui bonus existimet ab re-
ligs. regē istū cōſtitue/et bono(ut aiebas)publi-
co uacatē/ agētēq; omia q̄ boni p̄cipis officiū
req̄rit. felix diceſ ea scilicet felicitate/qua ſcdus
fortune cursus appellat. uerū ego felicē eum
quē n̄ fortuna ſ; aimus p̄stet necesse ē nulla rō-
ne noiabo. Animū enī q̄etē liberū felicitas seq̄t
et ūni perturbatione uacuū. At uero principes tot

curis/uigiliis/molestiis/anxietatibus/sollicitudinibus/angoribus distractatur/ut lacrimamus/ac fessus nihil quietis percipiens nullam in se admittat felicitatem.Ella ipsa/quā vulgo felicitatem opinantur/infelix est.Nihil inquit seneca infelicius eo/cui unq; nihil evenit aduersi.et alio in loco.inanem infelicitatis tutela/ut nihil de futuro tempore timeat esse sollicitatum scribit.moleq; sua premi.quid q; eiusmodi felicitas tenebris quibusdā nos obfundit.taligenē q; obiicit/qua ueri uidendi atq; ex recta ratione iudicandi facultate priuamur? unde ea parua felicitas esse uideat. Adiice q; principes boni etiā (de his enim loquimur) maximo omni bono/et quod belue etiā appetant uiuendi libertate priuant.bac euidē re sola carent/cum cetera bona circūfluere uideant.et q; se domiari putat/sunt oīm serui.q; res parū distat ab infelicitate.in libro de animi transquillitate seneca magna seruitus est inquit/magna fortuna.Non somnū extendere in partem diei licet/nō a rerū tumultu in ocīū quietū cōfugere.nō assīdua laboriosi officii statione fatigatum corpus uoluptaria peregrinatione recreare· non spectaculorū uarietate

animum detinere/aut ex tuo arbitrio diem di-
sponere.multa tibi nō licent/ que minimis/et
in angulo iacētibus licent. Non licet tibi quic-
qđ arbitrio tuo facere.audienda sunt tot homi-
nilia.tantus rerum ex toto orbe cōgestus. Hec
igitur erit optimi quoq; principis felicitas/ ut
oīm ueluti publicū sit mancipiū .ut unus pro
omībus grauibus affligat curis. soli enim pro
singulis est uigilandū.audiende sunt multorū
querele.constituenda iusticia/ seruanda/ salus
oīm procuranda .subditorum iniurie propul-
sande.ratio pacis/ ac belli habēda.boni premio
alliciendi .hūic uite tam sollicite/ tam occupa-
te/tam inquiete/tam moleste/tam uariis rebus
distracte / que felicitas tribui potest. hunc ego
ueluti alterū exiona rote affixum potius uerti-
gine mentis agitatum dixerim. q; ulla felicita-
te affectum .hec fuit causa quamobrem augu-
stus sibi ocium et quietem tantopere expeteret.
hec anthonicum regem asie potentissimum/
quem scipio bello uictū superauit ultra thau-
rum montem regnare iussum dicere coegit
se magnam gratiam habere populo romano/
q; se nimis magna/ ac molesta procuratione

asie liberasset. hec eadē pluribus ex gallia / bri-
taniaq; ac ceterarū gentiū regib; occasionē pre-
buit. ut abiecti regni cura / ad liberorē uitā cō-
fugiētes religioni / deiq; cultui se dedicaret. ma-
gno qđem illi animo / atq; exelso diuino freti
munere ea repudiarūt / que tanto studio / tanto
errore / tanta insania / tāta cupiditate a ceteris ap-
petunt. paucorū tñ hoc est munus homīm . Rari
enī qui uirtutē intueant. Rariores qui exqrāt.
et qui assequant rarissimi. Sed maxime tamē
principib; uia uirtutis ignota est. quorū cogita-
tiones alio deflectere regna cogunt: q; ad uirtu-
tis indaginē . Etacq; tum illi beati existimant!
quos nulla imperandi cupido detinet. tum il-
los etas omnis beatissimos putauit / quibus dei
munificentia largita est / ut regna uere felicita-
ti postponentes uirtutem / et beatam uitam po-
tiorem insignib; imperii indicarūt. Nam hi
quibus regni cupiditas carior fuit / omni felici-
tate exciderunt . malos enim refugit. at bonos
quoniam continua occupationibus / curis / ne-
gociis uexantur / adire non potest . hoc mo-
do eque boni / ac mali erunt infelices . Neq;
- uero arbitror efflagitare hanc

meā sententiā ampliores probatiōes eorū/ que
sunt tum nota ratiōibus/tum exemplis notissi-
mis manifesta. Constat enī uitā p̄cipum tra-
gediā quādā esse calamitatū plenā. ex qua mul-
ti actus confici possent ad representādam tanq;
i theatro/eorū infelicitatē. Nam uarii casus re-
rum dubia regna suspensa in diem/atq; insta-
bilis fortuna/anceps cōsiliorū euentus/adula-
torum fraus/ambitio amicorū/domesticorum
proditiōes/insidie filiorū/uxoris pfidia/ incer-
ta fratrum uoluntas/dubia multorū fides/ le-
uitas uulgi/bellorū incertus finis/pax suspecta
ipsa regni sollicitudo/et anxii metus (quibus
regibus crassari ōnes uidemus p̄cipū mētes)
manifeste arguūt p̄cipes ōnes quadā infelici-
tatis cōditione damnatos. Nec mibi incōstans
stultorum opinio/aut uulgi temeritas(in quo
nullum consiliū/ nulla ratio uiget) aliquid af-
fert' quominus hec nostra opinio uerissima ui-
deatur. que cū sint cōspicua/ et ueluti palam in
cōspectu oīm sita' qui sane mētis abnuerit)cū
p̄cipatus regna/imperia etiā bonis uiris gra-
uia et ūbulenta om nē adimāt uite iocūditatē et
quietē) quin illorū tanq; rei infelicis cupiditas

aspernāda nobis sit' ac penitus fugiēda? Nam
cū uideamus p̄cipes partim ira/ et libidine fer-
uidos. parti sanguie/ et suorū cede efferatos. ali-
os cupiditate/ambitioneꝝ flagrātes. alios affli-
ctos timore/hos suspitōe/metuꝝ dubios/illos
tormētis cruciatuꝝ hoīm seu iētes/ quosdā uo-
luptatibus/luxuriaꝝ defluere hos ignauia tor-
pere/ōnes fere amicis destitutos/iter adulatorū
assentatorūꝝ stupere/nōnulli curis excedant/
suos/alienos/domesticos suspectos habeāt/hos
belli rabies absumperit/alii ueneno perierūt/
multi aut filioruꝝ/aut amicorū fraudibus sint
deleti/alii uariis fortune fluctibus iactati/nul-
la quiete/nullo ocio potian̄ profecto nibil po-
test dubii mentibus nostris residere/quin pri-
cipes omnes (nisi quibus diuina pietas afful-
sit) cum eorum uita nullius sit expers moleſtie
infelices/ac miseri iudicent. Si enim etiam il-
li quos bonos iudicamus multis oppressi cu-
ris / pluribus conflictati moleſtiis defatigato
animo mente inquieta non suo/sed aliorum ar-
bitrio non priuato / sed publico ocio / et quieti
uacare coguntur/ cum non dominii/ sed conti-
nue seruitutis sit bonis onus subeundum ?

qd aliud estimadū ē. nisi naturā p̄cipatus ma-
lam ac pñciosā. etiā sapiētū aimos defatigare.
ut cū imperio/et opibus abundet felicitas. ino-
pia uigeatur. Eaccessat igit̄ a nobis illius appe-
titus et dominorū quoq̄ cōsuetudo. neq; nos il-
lis cōmittamus. qui possunt obesse. si possunt;

t. Vm cosmus/quid tu(inquit)nicolae cen-
ses de his qui in sua repub.ciuitatis prin-
cipes extiterūt? Num eos quoq; his qbus reli-
qui principes malis obrui putas? decernāt hoc
ipsimet inquit. qui q̄ta illis felicitas tribui de-
beat. experti sunt. Alcibiades/themistocles/pe-
rides/aristides/hānibal/camillus/qui tus me-
tellus/scipiones/rutilius/cesar/pōpeius/antho-
nius/lepidus/multiq; p̄terea ex priscis/et e no-
stris nōulli testes copiosissimi q̄tum felicitatis
ex altiori gradu/et f. tune fauoribus contrahi-
tur. Nam quāuis silla felicem se dici uoluerit!
tantū tamē a felicitate abfuit! q̄tum fuit crude-
litati propinquus. Nihil enim sibi accidere po-
tuit infelicius. q̄ male faciendi facultas/ac libi-
do/quibus se felicem putauit. grassari enim ce-
de / ac sanguine ciuum proscriptorum oculos

pascere bona proscribere ire imperio regi summa infelicitas fuit. Marius et cōpulsus est miser et infelix cū rediit qui ciuis patrie perniciōsus ea inciues effecit que ne hostes quidem patrie crudeliora expetiuiissent. Quare et his quoq; felicitas defuit quibus fato datum fuit ut insuis urbibus decederēt e uita insulse plebis iudicio ac popularibus factionibus addicti quo nihil potest esse miserius. Vbinā ergo (cosmus ait) uersari illā arbitramur. Num residet apd mortales? An quēadmodū de astrea ferunt fabule relictis homībus ad superos migrasse credemus? Nusq; inquit ille minus q; ubi maxime esse putatur. legistis (ut opinor) quem olim appollinis oraculū felicem esse respōderit nam cum giges lydoruī rex qui sibi p̄e ceteris fortunatissimus esse uidebat appollinē consuluisset quis eo tēpore felix esset contempsit oraculū regias opes atq; apparatus et aglāū quendam archadē paruuli ruris cultore qui metas agelli sui nunq; cupiditate exesserat felicē iudicauit repressit appollo regis superbiā et qui se felicissimum omnium arbitrabatur a rustico dei iudicio superatus est qui nullum regem / nullū

imperatorem/ nullum principem/ sed priuatū
quendā agricolam felicem indicauit. Ante ua-
lerium maximū reges multi imperatores non-
nulli fuerant. nullū ex his ne diuum quidem
augustū posuit inter felices sed unum tantū pri-
uatum ciuem romanū/quintū metellū/ut nul-
la dubitatio in nobis residere queat! nō in pri-
cipibus/sed in priuatis uiris felicitatē aliquan-
do esse repertā. Hanc et lucianus in suo menip-
po sententiā probat. Menippus enim cū adole-
scens legisset apud homerū/esiодумq/et alios
poetas deorum bella/adulteria/furta/rapinas
stupra/aliaq; eiusmodi mala facinora credebat
ea licita esse/atq; honesta/postq; deorū auditoria-
te/atq; exemplo corroborarent.deinde adolescē-
tiā egressus cū audisset ea a legū latoribus tanq;
inhonesta/et iniqua suis sanctionibus probibe-
ri/ incertus animi neu rectius sentirent philo-
sophos adiit/ut ab eis sciscitaret/ quenā esset ui-
ta optima. Sed cū illos quoq; conficeret admo-
dum sibi ipsi dissentientes/nam hi uoluptatē/
hi uacuitatem dolorum uirtutē alii/quidā ani-
mī corporisq; et fortune bona uitā beatā efficere
uolū/ icertior multo q; ante ac diffusus uiuorū

sapiētia/mortuos cōsulere decreuit. igit̄ ad in-
fers penetrauit sc̄i sc̄itaturus a t̄refia/q̄ et ipse
uates/ac diuinator fuisset. sententiā/quā quere-
bat. At ille primo cum id nefas esse sc̄itu respō-
disset/tandem monitus menippi uerbis ad au-
rem insuffrās apud priuatos uiros optimam
uitā hoc est felicitas inueniri dixit. Si quo igit̄
in loco habitat inter priuatos diuersoriū habet.
procul a culmine/et fastigio imperādi. uirtutes
enī effectrices sunt uite felicis/que a p̄cipū do-
miciliis exclusive/si quando casu aut errore limē
igrediunt̄. e uestigio cogunt̄ aufugere p̄territore
moribus sinistris/q̄bus apud eos uiuit̄. Cum
priuatis uero(tum in eis uigeant studia sapien-
tie et doctrine/tum litterarū ocio occupent̄)quo
rum animus remotus ab ambitione liber a cu-
piditate suis cōtentus est nō appetens aliena li-
benter uersant̄. et felices reddunt suos cultores.
¶i enim soli uirtutis iter cognouerūt. hi bene
uiuēdi p̄cepta nobis tradiderūt. hi qui esset uite
cursus optimus tū exemplo/tum litteris demō-
strarunt. ab his nature cognitio defluxit. horū
opera uarie artes ad usum hominū reperte. hinc
disciplinarū omniū ratio/hinc astrorum/ celicq̄

motus ad inuenti/hinc iura/leges/et rerum pu-
blicarum gubernacula emanarunt.ab his rerū
ōnium/que ad uictum/que ad cultum corporis/
que ad dignitatē/que ad tutelam/que ad mo-
res spectant origo ducit.horum consiliis secun-
dam fortunā moderate ferre docemur.forti ani-
mo aduersam.horū studiis/cura/uigiliis ani-
mi morborū medela corporū egrotantiū salus
inuenta est.ab his sapientie/et honeste uiuendi
precepta sumus assecuti.hi tanq̄ uirtutū sacer-
dotes pacis atq̄ ocii amici soli felicem uitam af-
sequunt.poſthabitis enim/atq̄ abiectis opibus
impiis/dignitatibus cōtemptis diuitiis in ex-
colenda matre uirtutū phia in rerum occultarū
pro uiuestigatōe uersati/ad liberaliū artiū discri-
plinas et humanitatis studia uelud in porfum
transquillū cōfugerunt.ubi nullo impetu nul-
la fortune iactati temeritate/uitam beatam/ac
felicem adepti sunt.hos q̄tum possumus imi-
temur operibus nostris.cum sint eorum secta-
toribus uberrima premia cōstituta.Principes
uero a q̄bus huiusmōi studia abfuerunt/a qui-
bus raro boni quidpiam ad homies peruenit/
quorū cupiditas/ambitio alieni appetitus infi-

nitis erumnis et calamitatibus orbē afflīxit. q
ociū/pacem/quietē reformidant. qui hanc uitā
ueluti peregrinātes transeunt/cōtēnamus. Ete-
nim perpetua obliuione sepulti essent' nisi eos
doctorū uirorū monumenta ab interitu uindi-
cassent. hi soli prestant ut magnorū uirorū me-
moria nō una cū corpore intereat. horū lumine
uerborū res geste illustrant. horū scriptis nomē
augeat. horū uocibus/ et preconio gloria uirorū
excellentū celebraat. qua in re dominorū iniqui-
tas culpanda/qbus cū imortalitas quedā docto-
rum hoīm studio/et uigiliis tribuat/tamē eos
ita paruifaciūt/ita cōtemnūt/ut mirū uideaat in
tanta magnitudine/ ne dicam stulticia p̄cipū
quēpiā scribendi/et eorū res gestas litteris mā-
dandī labore aggredi uoluisse. sed sapientes il-
li qui uirtutis premia in ea ipsa norunt esse cō-
stituta nibil extra se quesiuerūt. uirtute et scri-
bendi laude cōtempti. hi nibil sperāt a regibus
nibil appetunt/nibil cōcupiscūt/uirtuti et opti-
marum artium studiis dediti. hi beatī ac felices
dici possunt/qbus solis datur/ ut ea cōtemnant
ad quē reliqui ueluti ceci insano impetu cōcur-
runt. hi tanq ex superiori loco in quadā specula

positi tum ceteros/tū precipue reges ueluti per-
sonatos quosdā homīes/ac ridiculos spernunt!
atq̄ despiciūt. Vident enī infra se positos q̄bus
in sordibus/q̄bus in flagitiis/q̄bus in passioni
bus pturbatiōibusq̄ uersen̄t. uident eos extrin-
secus ornatos/et cōspiciunt ab hoībus claros/ac
conspicuos haberī. intus uero sordidos/miseros
incultos / afflictos / et uariis animi morbis la-
borantes. quorū uita nisi scriptorū splendor ae-
cederet ppetuo situ/et squalore sordesceret. hunc
uero me intuēs nō modo nō felicē/ sed miserū
puto alieni nutus/ne dicā uoluntatis seruū/cui
ad prescriptū alterius est uiuēdū. neq; uero ipse
solus est felicitatis expers sed hi ōnes qui prin-
cipibus nihil sibi libere uite relinquūt/ut ea af-
sequant̄/ quibus potiti multo sint/q̄ antea mi-
seriores. primū dignitates/ quas adipiscunt̄. cū
hee nihil uirtutis secū portēt felicitatis sunt ua-
cue. Nihilominus opes/et diuitie/ q̄bus timo-
res/cure/ uigilie/ sollicitudines/ molestie sunt
commixte. insuper inuidie subdita hec omnia
sunt. que multos deiecit e culmine / ac fastigio
rerum/ et reddidit cōtemnendos. Itaq; nō ma-
gis prīcipes infelices dixerim/q̄ eos qui rerum

eternarū cupiditate nutum principis obseruat.
At uero infelicitē uitam nescio an infelior obi-
tus comitetur. Quamobrem si qui felicitatem
appetunt nō in principatu· sed in uirtute/ et be-
ata uita collocatam intelligat· hanc omnes· pri-
cipatū pauci adipisci possunt · sed iam tempus
admonet· ne simus uerbosiores· hic tñ si (quod
sepius suasi) in ocium litterarū/ liberamq; ui-
tam conferret procul a publicis curis / quemad-
mōne studiis aduersantur· sicq; paruocontentus
(quod doctorum hominum uirtus reliquit) po-
steritatis memorie uacaret· tum uere felicis no-
men mereretur. Non tamē uereor· si transquil-
litoribus rebus uti unq; licebit· quin quod sua-
simus esse nos aliquādo ei persuasuros · que cū
essent dicta et diei estus remissior esset· discessi-
mus;

Dogii florentini de infelicitate prin-
cipum epistola explicit feliciter;

